

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 25 november 2004
Ons kenmerk 46/6.14/2004010809
Behandeld door mevrouw M. Portena (0592) 36 58 59
Onderwerp: Meerjarenprogramma Wet bodembescherming 2005-2009 van de
provincie Drenthe

Geachte voorzitter/leden,

In onze vergadering van 9 november 2004 hebben wij het Meerjarenprogramma Wet bodembescherming 2005-2009 (MJP-WBB) vastgesteld. Een exemplaar van het MJP-WBB doen wij u hierbij ter informatie toekomen.

Het programma is opgesteld met inachtneming van de richtlijn van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) (mei 2004) en de Beleidsbrief bodem van het Ministerie van VROM van december 2003. Het programma is de basis voor de financiering van de uitvoering van de WBB en het verkrijgen van een rijksbijdrage uit het WBB-budget.

Als belangrijke hoofdelementen noemt het Ministerie van VROM dat er afspraken worden gemaakt voor een planperiode van vijf jaar en dat het realiseren van prestaties centraal staat.

Met een programmering voor vijf jaar komt het jaarlijks bodemsaneringsprogramma te vervallen. De te leveren prestatie wordt niet alleen weergegeven in het vermelden van het aantal saneringsgevallen en de te besteden financiële middelen, maar ook door de hoeveelheid gesaneerde oppervlakte grond en grondwater, om te komen tot de zogenaamde bodemsaneringsprestatie-eenheden. Dit nieuwe criterium heeft tot doel prestaties toetsbaar te maken om de Algemene Rekenkamer de mogelijkheid te geven de inspanningen te meten en te vergelijken.

Nieuw is verder een thematische aanpak, waarbij op basis van de door het Ministerie van VROM verplichte thema's aangegeven wordt hoe de rijksambities gerealiseerd worden.

Deze verplichte thema's zijn:

- de doorloop van prestaties uit de periode tot en met 2004
- de aanpak van de werkvoorraad bodemverontreiniging
- gebiedsgericht beleid
- waterbodems
- gasfabrieken
- locaties projectgemeenten met milieuhygiënisch saneringscriterium
- nazorg voormalige stortplaatsen (NAVOS), nazorg en beheersmaatregelen
- asbest
- bodembeleidsbrief
- Spoor 2, Landsdekkend beeld
- ongerechtvaardigde verrijking oude saneringen gemeentelijke eigendommen

Daarnaast zijn als eigen thema's van de provincie opgenomen:

- provinciale regierol
- bodemsanering in het landelijk gebied
- inzet juridisch instrumentarium
- toezicht en handhaving
- kwaliteitsborging
- financieringsregelingen

De beleidsvisies en doelen zijn per thema uitgewerkt. Daarbij gelden als prioritaire thema's:

- de aanpak van de gasfabrieken
- de integratie bodemsanering met gebiedsgericht beleid
- de provinciale regierol over de bodemsanering

Voor deze thema's wordt in de planperiode substantieel meer inzet gepleegd.

Wij realiseren de prestaties binnen deze thema's onafhankelijk van de maatschappelijke en/of economische ontwikkelingen volledig. Ook zal extra inzet gepleegd worden voor de uitvoering van de bedrijvenregeling.

In het MJP-WBB is een realistische financiële paragraaf opgenomen. Deze leidt echter tot een forse overschrijding van het indicatieve budget van het Ministerie van VROM. Het Ministerie van VROM wil echter dat het indicatieve budget als uitgangspunt dient voor het MJP-WBB. Om dit te realiseren, is rekening gehouden met de mogelijkheden die er zijn om in de programmaperiode 2005-2009 de uitvoering van de grote projecten te temporiseren. Daarnaast zijn een aantal voorgenomen activiteiten in het landelijk gebied (kleiduivenschietbanen, aanpak milieuhygiënisch urgente gevallen in projectgemeenten) en een aantal bijzondere inventariserende onderzoeken sterk gereduceerd. Het gaat daarbij onder andere om een verlaging van het aantal oriënterende onderzoeken in het kader van het landsdekkend beeld en onderzoek bij chemische wasserijen. De programmering leidt tot een geraamde rijksbijdrage van € 11,467 miljoen op een totaal geraamd bedrag van € 27,317 miljoen (multiplier van 2,4). Wel leidt dit tot substantiële verplichtingen voor de periode na 2009 (minimaal € 3 miljoen aan rijksbijdrage). De provinciale bijdrage voor de periode 2005-2009 is € 1.232.000,-- (2,5% eigen bijdrage volgens WBB en € 1.000.000,-- gereserveerd voor de gasfabrieken).

Mochten er in deze programmaperiode alsnog extra rijksmiddelen beschikbaar komen, bijvoorbeeld door onderbesteding bij ander bevoegd gezag, dan biedt ons dat de mogelijkheid om getemporiseerde projecten alsnog te versnellen en (gedeeltelijk) uit te voeren. Ook meer marktparticipatie kan leiden tot versnelling van de uitvoering. Naast de WBB-saneringen schatten wij in dat, in de komende programmaperiode, 100 saneringen in eigen beheer (SEB-saneringen) worden uitgevoerd. De SEB-projecten in Drenthe kosten de laatste jaren gemiddeld € 50.000,--. Verder zijn het MJP 2002-2004 en het Bodemsaneringsprogramma 2003 uitgangspunt geweest voor het nieuwe MJP. Voor de actualisering van gegevens is een schriftelijke informatieronde langs de gemeenten gedaan.

Tot slot stelt de minister dat bodeminformatie (zoveel mogelijk) openbaar en toegankelijk moet worden. In lijn hiermee stellen wij al via onze eigen internetpagina (www.Drenthe.nl) onder Thema's en Natuur en milieu informatie over bodemsanering beschikbaar. Wij geven onder andere een overzicht van de verdachte en verontreinigde locaties binnen de Drentse gemeenten (met uitzondering van de gemeente Emmen). Verder zal vanaf 2005 via deze internetpagina de bodeminformatie vanuit het Geografisch landelijk overheidsbodeminformatiesysteem (Globis) en het MJP-WBB beschikbaar worden gesteld.

Het programma zal daarnaast zowel in- als extern worden verspreid. Voor meer inhoudelijke vragen over het programma kunt u contact opnemen met mevrouw M. Portena of de heer J. Bakker van de Productgroep Bodem (telefoonnummer (0592) 36 58 59 of 36 58 20).

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Bijlage(n):
gm/ck/coll.

Meerjarenprogramma Wet bodembescherming 2005-2009

PROVINCIE DRENTHÉ

MEERJARENPROGRAMMA WET BODEMBESCHERMING 2005-2009

November 2004

INHOUD

1.	INLEIDING	5
1.1.	Algemeen	5
1.2.	Opbouw meerjarenprogramma	6
2.	VISIE EN DOELEN	7
2.1.	Het bodembeleid en de fysieke leefomgeving	7
2.2.	Het Drentse bodembeleid	8
2.3.	Thema's	14
3.	PRESTATIES EN ACTIVITEITEN	27
3.1.	Inleiding	27
3.2.	Doorloop prestaties 2002 tot en met 2004	27
3.3.	Aanpak werkvoorraad	27
3.4.	Landelijke ontwikkelingen (Beleidsbrief Bodem van het Ministerie van VROM, december 2003 en Spoor 2, Landsdekkend beeld)	28
3.5.	Provinciale regierol over bodemsanering	28
3.6.	Bodemsanering in het landelijk gebied	31
3.7.	Gebiedsgericht beleid	31
3.8.	Locaties in projectgemeenten met milieuhygiënisch saneringscriterium	31
3.9.	NAVOS, nazorg en beheersmaatregelen	32
3.10.	Waterbodems	32
3.11.	Gasfabrieken	32
3.12.	Asbest	33
3.13.	Inzet juridisch instrumentarium	33
3.14.	Toezicht en handhaving	34
3.15.	Kwaliteitsborging	34
3.16.	Bijzonder inventariserende onderzoeken	35
3.17.	Bodemprestatie-eenheden	35
4.	FINANCIËLE MEERJARENPLANNING EN MULTIPLIER	37
5.	EVALUATIE	39
	BIJLAGEN	41
1.	Wet bodembescherming	42
2.	Financiële paragraaf Meerjarenprogramma WBB, periode 2005-2009 in € x 1.000 op basis van indicatief budget van het Ministerie van VROM	51
3.	Financiële paragraaf Meerjarenprogramma WBB, periode 2005-2009 in € x 1.000 op basis van realistische programmering	52
4.	Overzicht van jaarlijks benodigde uren en fte's per thema voor de periode 2005-2009	53
5.	Overzicht mogelijke integrale projecten	54
6.	Afkortingenwijzer	58

1. INLEIDING

1.1. Algemeen

Het meerjarenprogramma is opgesteld met inachtneming van de richtlijn Wet bodembescherming (WBB-)programma's 2005 tot en met 2009 (mei 2004) en de Beleidsbrief Bodem (december 2003) van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM). Het programma is de basis voor de financiering van de uitvoering van de WBB en het verkrijgen van een rijksbijdrage uit het WBB-budget.

Het programmagebied is Drenthe (exclusief gemeente Emmen). De programmaperiode is 2005 tot en met 2009.

Het programma richt zich in principe op bodemsanering in het landelijk gebied, als het ruimtelijk complement op het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV), dat zich met name richt op het stedelijk gebied. Hierop zijn echter, zoals de richtlijn vermeldt, uitzonderingen mogelijk.

Als belangrijke hoofdelementen noemt het Ministerie van VROM dat er afspraken worden gemaakt voor een planperiode van 5 jaar en dat het realiseren van prestaties centraal staat. Met een programmering voor 5 jaar komt het jaarlijkse Bodemsaneringsprogramma te vervallen. De te leveren prestatie wordt niet alleen weergegeven in het vermelden van het aantal saneringsgevallen en de te besteden financiële middelen, maar ook door de hoeveelheid gesaneerd oppervlak grond en grondwater, om te komen tot de zogenaamde bodemsaneringsprestatie-eenheden. Dit nieuwe criterium heeft tot doel prestaties toetsbaar te maken om de Algemene Rekenkamer de mogelijkheid te geven de inspanningen te meten en te vergelijken.

Nieuw is verder een thematische aanpak, waarbij op basis van door het Ministerie van VROM verplichte thema's aangegeven wordt hoe de rijksambities gerealiseerd worden.

Deze verplichte thema's zijn:

- de doorloop van prestaties uit de periode tot en met 2004
- de aanpak van de werkvoorraad bodemverontreiniging
- gebiedsgericht beleid
- waterbodems
- gasfabrieken
- locaties projectgemeenten met milieuhygiënisch saneringscriterium
- nazorg voormalige stortplaatsen (NAVOS), nazorg en beheersmaatregelen
- asbest
- bodembeleidsbrief
- Spoor 2 Landsdekkend beeld
- ongerechtvaardigde verrijking oude saneringen gemeentelijke eigendommen

Daarnaast zijn als eigen thema's van de provincie opgenomen:

- provinciale regierol
- bodemsanering in het landelijk gebied
- inzet juridisch instrumentarium
- toezicht en handhaving
- kwaliteitsborging
- bijzondere inventariserende onderzoeken (BIO's)

Verder zijn het Meerjarenprogramma 2002-2004 en het Bodemsaneringsprogramma 2003 uitgangspunt geweest voor het nieuwe Meerjarenprogramma. Voor de actualisering van gegevens is een schriftelijke informatieronde langs de gemeenten gedaan.

Tot slot stelt de minister dat bodeminformatie (zoveel mogelijk) openbaar en toegankelijk moet worden. In lijn hiermee is de bodeminformatie van Drenthe vanuit het Geografisch landelijk overheidsbodem-informatiesysteem (Globis) vanaf 2005 beschikbaar via onze eigen internetpagina (www.drenthe.nl). Ook is het Meerjarenprogramma via deze internetpagina beschikbaar.

1.2. Opbouw meerjarenprogramma

In hoofdstuk 2 gaan wij in op onze visie en doelen. Hier komt enerzijds het bodembeleid en de fysieke leefomgeving aan de orde en anderzijds het Drentse bodembeleid. Verder geven wij onze visie op en doelen van de 15 thema's die voor Drenthe belangrijk zijn.

De vertaling hiervan in concrete activiteiten en prestaties voor de komende planperiode hebben wij weergegeven in hoofdstuk 3.

De toelichting op de financiële meerjarenplanningen (zie bijlagen 2 en 3) en de multiplier is in hoofdstuk 4 beschreven. Tot slot wordt in hoofdstuk 5 beschreven hoe de evaluatie zal plaatsvinden van de in hoofdstuk 2 beschreven doelstellingen en de financiële voortgang.

Enkele relevante artikelen over bodemsanering uit de WBB zijn als bijlage toegevoegd. Ook is in deze bijlage de vaststelling van ernst en urgentie bij asbest beschreven. Verder zijn als bijlagen opgenomen de financiële paragraaf Meerjarenprogramma WBB, gebaseerd op het indicatieve budget (voor de periode 2005-2009), een realistische financiële paragraaf die leidt tot een overbesteding van het indicatieve budget, de taken en benodigde formatie-eenheden (fte's) voor bodemsanering en een tabel met mogelijke integrale projecten.

2. VISIE EN DOELEN

2.1. Het bodembeleid en de fysieke leefomgeving

Inleiding

Het bodembeleid in Drenthe is volledig geïntegreerd in het Provinciaal omgevingsplan (POP). Het POP II is in juli 2004 vastgesteld. Het POP II neemt de duurzame ontwikkeling als uitgangspunt. Nadrukkelijker dan in het POP I is hierbij ook de positie van de mens in het omgevingsbeleid in het geding. Een duurzame ontwikkeling onderkent het bestaan van een ecologisch, een economisch en een sociaal kapitaal in de provincie.

Feitelijk gaat het dan ook om het verbeteren en instandhouden van bepaalde kwaliteiten, zowel voor nu als in de toekomst, zowel in Drenthe als elders. Bovendien gaat het om het tot stand brengen van evenwicht tussen de ontwikkeling van de kwaliteiten en het handhaven en vergroten van de kwaliteiten van en in Drenthe.

Onderdelen van Drentse kwaliteit zijn de aanwezige ruimte, het landschap, de relatief goede milieumomstandigheden, de natuurkwaliteit, de grondgebonden landbouw, de rust, sporen van het verleden, duidelijk herkenbare watersystemen en de sociaal-economische kwaliteiten.

Fysieke leefomgeving en de doelstellingen

Belangrijk bij een duurzame ontwikkeling zijn de afzonderlijke functies, die mede in samenhang met elkaar worden gezien. Het afwentelen van eventuele negatieve effecten naar andere functies, andere gebieden en naar de toekomst toe, wordt zoveel mogelijk vermeden. De omgevingskwaliteit is gebaseerd op eisen vanuit gezondheid, veiligheid, milieu, welzijn en sociale rechtvaardigheid. Zij vooronderstelt een goed leefmilieu, een sociale kwaliteit en een duurzame economische groei.

Hieronder volgt - ontleend aan het POP II - een overzicht van de bodemrelevante doelstellingen:

- het behoud en de ontwikkeling van een evenwichtig en duurzaam milieu als levensvoorwaarde voor mens, dier en plant (biodiversiteit)
- een milieukwaliteit die uitgaat van de huidige Drentse milieukwaliteit en die mogelijkheden benut om deze te verbeteren
- een zuinig gebruik van de ruimte
- een zuinig gebruik van grondstoffen - waaronder energie - op basis van preventie, duurzame bronnen, hergebruik en efficiënte benutting
- een aantrekkelijk en doelmatig ingericht landelijk gebied op basis van watersystemen, met samenhang tussen stedelijk en landelijk gebied en cultuurhistorische kenmerken
- een gezonde, grondgebonden agrarische sector op basis van verweving of scheiding op maat

Bij het vormgeven van de doelstellingen gelden ten minste de algemene nationale en Europese milieu-uitgangspunten en - waar dat het geval is - eveneens de meer specifieke bodem-uitgangspunten (in het bijzonder de zorgplicht, het voorzorgbeginsel en het principe "de vervuiler en aantaster betaalt"). Drenthe stelt zich tevens tot doel het bodembeleid in al zijn facetten op een samenhangende wijze te formuleren en te presenteren.

2.2. Het Drentse bodembeleid

Bodembescherming

Gelet op de zojuist weergegeven uitgangspunten worden de uitwerking van de Beleidsbrief Bodem, de implementatie van de Europese Gemeenschap (EG-)Kaderrichtlijn water, de ontwikkeling van de EG-richtlijn Grondwater en de Europese Unie (EU-)bodemstrategie nauwlettend gevolgd. Waar enigszins mogelijk wordt vroegtijdig op deze ontwikkelingen ingespeeld. Zie in dit verband onder meer het thema Landelijke ontwikkelingen in paragraaf 2.3. Gekeken wordt in hoeverre de 8 thema's in de EU-bodemstrategie tot een nadere beleidsoriëntatie leiden. In de komende programmaperiode wordt het beleid over erosie, organisch stofgehalte van de bodem en de bodembiodiversiteit nader uitgewerkt. Verder wordt het beleid over bodemenergie en de bodemeigen waarden nader vormgegeven.

Ook wordt - zoals aangegeven in het POP II - een uitwerkingsplan grondwaterbeschermingsbeleid ontwikkeld. Dit hangt samen met de in Interprovinciaal Overleg (IPO-)verband uitgebrachte nota over een risicogeoriënteerd grondwaterbeschermingsbeleid. Maar ook met de quick scan van het toekomstig grondwaterbeschermingsbeleid en de noodzakelijke (her)bezinning op de uitvoeringsinstrumenten. Naast dit op de drinkwatervoorziening gericht beleid kijken wij hoe de POP-doelstellingen voor het grondwater in de algemene omgevingskwaliteit en in de bijzondere omgevingskwaliteit concreter kunnen worden. Wij betrekken hierbij de implicatie van de EG-Kaderrichtlijn water en de EG-richtlijn Grondwater (zoals de kwaliteitseisen voor de grondwaterlichamen en daarmee samenhangend de "beschermde gebieden").

De kaart Wet ammoniak en veehouderij (Wav) is vastgesteld. De in het vooruitzicht gestelde wijziging van de Wav zal leiden tot een aanpassing van deze kaart.

In de benodigde diversificatie van de landbouw wordt onder meer de teelt van bloembollen als kansrijk gezien. Deze teelt roept tegenstrijdige reacties op waar het gaat om het milieuaspect, met name de kwaliteit van het grondwater. Gekeken wordt in hoeverre een aanvullend provinciaal beleid hiervoor nodig is. Daarnaast is besloten om in de provinciale meetnetten systematisch de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen te meten. Over enkele jaren zal het mogelijk zijn hieruit conclusies te trekken.

Bodemsanering/herstel bodemkwaliteit

Vanaf 1995 wordt in het bodemsaneringsbeleid grote nadruk gelegd op het door de veroorzaker, eigenaar dan wel belanghebbende zelf, (laten) onderzoeken van bodemverontreiniging(en) en het saneren in eigen beheer (SEB). Een wezenlijk element bij SEB is het verplicht melden van het voornemen tot saneren bij de provincie. Verder heeft de provincie de mogelijkheid tot het geven van een bevel tot onderzoek en tot sanering.

Saneringen door de overheid zelf zijn primair beperkt tot de historische verontreinigingen van vóór 1987: het tijdstip van de inwerkingtreding van de WBB en het daarin opgenomen zorgplichtartikel. Verontreinigingen die zijn veroorzaakt na 1987 vallen onder de zorgplichtbepaling.

De landelijke beleidsvernieuwing bodemsanering, die in 1999 is ingezet, heeft zowel voor de uitvoering van de bodemsaneringsoperatie als voor de beleidsontwikkeling grote betekenis. Het uitgangspunt "Multifunctioneel tenzij..." is vervangen door "functiegericht en kosteneffectief saneren". Dit geldt voor historische verontreinigingen (van vóór 1987). Met deze saneringsaanpak wordt aangesloten bij de (toekomstige) functie van de desbetreffende verontreinigde locatie. Alleen bij een immobiele verontreiniging is het mogelijk om direct te kiezen voor een functiegerichte aanpak. Is de verontreiniging mobiel dan kan alleen gekozen worden voor een kosteneffectieve sanering, waarbij een afweging moet plaatsvinden tussen multifunctioneel en functiegericht.

De meest vergaande vorm van sanering, de multifunctionele variant, blijft mogelijk en zal daar waar mogelijk worden gestimuleerd. Er wordt een evenwicht gezocht tussen het zo ver als mogelijk opschonen van de Drentse bodem en het oplossen van de stagnatie in de bodemsaneringsoperatie, door aan te sluiten bij de (toekomstige) functie van de locatie.

Bodemsanering wordt meer en meer geïntegreerd in andere maatschappelijke activiteiten, zoals ruimtelijke ontwikkeling en landinrichting. Zoals onder meer blijkt uit de Beleidsbrief Bodem van het Ministerie van VROM verschuift het accent van een probleemgerichte benadering naar een meer ontwikkelingsgerichte benadering. De samenleving moet tot een bewuster en duurzamer gebruik van de bodem komen. De gebruiker van de bodem draagt de verantwoordelijkheid voor de kwaliteitsontwikkeling van de bodem.

Bodemverontreiniging wordt niet meer sectoraal aangepakt, maar is onderdeel van de gehele aanpak van het desbetreffende gebied/terrein/locatie.

In deze aanpak van de problematiek van de bodemverontreiniging wordt uitgegaan van een segmentering van het werkveld. Hierbij is aansluiting gezocht bij de maatschappelijke dynamiek, te onderscheiden in ruimtelijke dynamiek en economische dynamiek.

In de praktijk onderscheidt zich daarbij een drietal segmenten: de stedelijke dynamiek met als voorbeeld de aanpak van gasfabrieksterreinen en het ISV, de landelijke dynamiek (buitenstedelijk gebied) met als voorbeeld de integratie van bodemsanering in landinrichting en ten slotte de ondernemingsdynamiek met als voorbeeld de Bedrijvenregeling en de afspraken die gemaakt zijn met de Stichting Bodemsanering Nederlandse Spoorwegen voor de bodemsanering van de terreinen in eigendom van de Nederlandse Spoorwegen. De Bedrijvenregeling is een subsidie-regeling die geldt voor alle bedrijventerreinen die bedrijventerrein blijven.

Bij deze segmentering, waarbij de dynamiek een sturende kracht is, moeten evenwel gevallen van ernstige bodemverontreiniging, waarbij deze dynamiek niet aan de orde is, niet buiten beeld blijven. De provincie draagt voor deze stagnerende gevallen een specifieke verantwoordelijkheid die vooral milieuhygiënisch is gemotiveerd.

Door integratie van bodemsanering in maatschappelijke ontwikkelingen is een gezamenlijke beleid- en planontwikkeling noodzakelijk. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt niet meer exclusief bij de provincie. De gemeenten spelen hierin een belangrijke rol, vooral waar het gaat om planning en uitvoering in het stedelijk gebied. In het kader van het ISV worden hierover met de Drentse gemeenten afspraken gemaakt.

De provincie heeft voor bodemsanering naast haar rol als bevoegd gezag, de rol van handhaver, budgethouder, regisseur, stimulator en procesbegeleider. De toegevoegde waarde zal meer en meer zitten in het initiëren, het meedenken en beslissen en in het oplossen van problemen.

Onze doelstelling is, net als de landelijke doelstelling, dat alle gevallen van ernstige bodemverontreiniging, die voor 1987 zijn veroorzaakt, voor 2030 gesaneerd dan wel beheerst zijn. Deze doelstelling is van toepassing op het gehele grondgebied van de provincie Drenthe, met uitzondering van de gemeente Emmen. Sinds 1 januari 2003 is deze gemeente zelf bevoegd gezag voor bodemsanering in het kader van de WBB.

Voor de periode tot en met 2009 betekent dit dat 20% van alle gevallen van ernstige bodemverontreiniging, zoals vastgesteld in het landsdekkend beeld, onderzocht, gesaneerd en/of beheerst moet worden.

De uitvoering van de bodemsaneringsoperatie in het stedelijk gebied zal zoveel mogelijk door de gemeenten plaatsvinden. In ieder geval geldt dit voor de rechtstreekse gemeente Emmen en de 4 programmagemeenten (Assen, Hoogeveen, Coevorden en Meppel).

Dit betekent dat wij behalve voor lopende onderzoeks- en saneringsprojecten ons niet meer actief met de uitvoering in het stedelijk gebied gaan bezighouden. Wel geven wij een actieve ondersteuning aan de gemeenten om een eenduidig bodemsaneringsbeleid in Drenthe te realiseren.

Dit betekent onder meer dat wij de gemeenten ondersteunen bij de gebiedsgerichte vaststelling van de te bereiken bodemkwaliteit in het landelijk gebied. Wij treden op als regisseur en hebben een sturende rol daar waar het nodig is.

Nadere uitwerking van het bodemsaneringsbeleid in Drenthe

Funcatiegericht en kosteneffectief saneren is gebaseerd op de visie dat de bodemsanering sneller, goedkoper en met meer rendement uitgevoerd dient te worden. In veel gevallen zal verontreiniging achterblijven. Dat betekent dat zorg nodig is om verantwoord met die restverontreiniging om te gaan. In het proces wordt onderscheid gemaakt tussen mobiele en immobiele verontreinigingen.

Bij het functiegericht saneren speelt het (beoogde) bodemgebruik een belangrijke rol. Er zijn hierbij 4 bodemgebruiksvormen gedefinieerd. Voor 2 van deze bodemgebruiksvormen (I en II) zijn voor enkele stoffen bodemgebruikswaarden afgeleid, die de kwaliteit van de leeflaag weergeven of kunnen worden gehanteerd als terugsaneerwaarde. Leidraad hierbij vormt het Besluit locatiespecifieke omstandigheden bodemsanering van 2 april 2002 en de Regeling locatiespecifieke omstandigheden van 10 oktober 2003.

Voor functiegericht en kosteneffectief saneren gelden 4 strategische doelstellingen.

1. Men pakt het hele geval integraal aan. Dit betekent dat men zich richt op grond, grondwater en bodemlucht, in relatie tot de geplande ontwikkeling.
2. Men voldoet aan de gebruikseisen van de bodem door:
 - blootstelling aan verontreinigende stoffen afdoende te voorkomen;
 - verspreiding van verontreinigende stoffen afdoende tegen te gaan.
3. Men bouwt ijkmomenten in om het daadwerkelijke verloop van de sanering te toetsen aan het verwachte verloop en indien nodig en mogelijk te kunnen bijsturen.
4. Men kiest voor een oplossing die zo min mogelijk zorg voor de bodem vergt.

Als uit onderzoek blijkt dat een locatie gesaneerd moet worden, stelt de saneerder een saneringsplan op. Met een deugdelijke onderbouwing kan dit ook een plan zijn voor een gefaseerde sanering, een deelsanering of een sanering van meerdere gevallen.

Voor het verkrijgen van een goedgekeurd saneringsplan bestaan er 3 routes.

- Via een standaardaanpak per geval of cluster van gevallen: hierdoor kan de besluitvorming eenvoudiger verlopen.
- Via maatwerk per geval of cluster van gevallen: de standaardaanpak zal niet in alle situaties de juiste oplossing bieden. Als de saneerder afdoende aan het bevoegd gezag kan aantonen dat dit zo is, wordt een maatwerkoplossing uitgewerkt.
- Via maatwerk per gebied. Deze variant is in uitzonderingsgevallen mogelijk. De saneringsdoelstelling wordt toegesneden op speciale kenmerken van een gebied. Het bevoegd gezag kan volgens een democratische procedure voor gebieden met specifieke kenmerken een saneringsaanpak formuleren die afwijkt van de standaardaanpak. Zodoende kan desgewenst meer recht worden gedaan aan de specifieke kenmerken van een dergelijk gebied en wordt meer duidelijkheid vooraf geschapen.

Het motto bij deze routes luidt: "standaardaanpak als het kan, maatwerk als het moet".

Bij de beoordeling van het saneringsplan wordt bij elke route getoetst in hoeverre de eind-situatie aan de 4 eerdergenoemde strategische doelstellingen voldoet.

De strategie voor het functiegericht en kosteneffectief saneren is zowel voor de grond als het grondwater uitgewerkt. Een onderscheid wordt gemaakt tussen de aanpak van verontreinigingen in de bovengrond en de aanpak van verontreiniging in de ondergrond.

De bovengrond

De standaardaanpak voor immobiele verontreinigingen in de bovengrond bestaat uit het tot stand brengen van een leeflaag. De leeflaag voorkomt bij "normaal" gebruik contact met de vervuiling. De dikte en constructie van de leeflaag hangt af van het gebruik van de bodem. Er zijn vier onderscheiden gebruiksvormen.

- I. Wonen en intensief gebruikt (openbaar) groen
- II. Extensief gebruikt (openbaar) groen
- III. Bebouwing en verharding
- IV. Landbouwgrond/natuurgebieden

Voor de functie wonen is de standaardaanpak een leeflaag van 1 m dikte. In specifieke situaties kan de leeflaag dunner of dikker zijn (0,5 m tot 1,5 m). Voor industrieterreinen is vaak een verhard oppervlak als afscherming van de vervuiling reeds voldoende. Voor landbouwgrond is de diepte van de beworteling maatgevend. Afhankelijk van de verontreiniging van het grondwater kan 1 m tot 1,5 m voldoende zijn.

De bodemgebruiksvormen zijn ruim gedefinieerd. Binnen een gebruiksvorm moet moeiteloos van het ene naar het andere gebruik kunnen worden overgeschakeld, bijvoorbeeld van een tuin naar een moestuin. Een "postzegelbenadering" met een lappendeken aan bodemkwaliteiten als gevolg is ongewenst.

Behalve de dikte van de leeflaag is ook de kwaliteit van belang. Voor de gebruiksvormen I en II zijn bodemgebruikswaarden vastgesteld. Voor de landbouwgronden en natuurterreinen wordt gebruikgemaakt van onder andere de signaalwaarden van de Landbouw Adviescommissie en specifieke plaatselijke omstandigheden en eisen.

De provincie controleert of de bodem na sanering minimaal voldoet aan de eisen die er vanuit het voorziene gebruik aan worden gesteld. Uitgangspunt is dat bescherming tegen de blootstellingsrisico's berust op een generieke resultaatsverplichting, die wordt ingevuld door het aanbrengen van een standaard leeflaag. In uitzonderingsgevallen proberen wij te bewerkstelligen dat alle verontreinigingen worden weggenomen. Dit kan het geval zijn als er na ontgraving van de verontreiniging nog maar heel weinig verontreiniging achterblijft, zodat het wellicht uit kostenoverwegingen voordeliger is om alles weg te halen. Er hoeft dan bijvoorbeeld geen signaleringslaag te worden aangebracht en er zijn geen gebruiksbepalingen. Daardoor zal de waarde van de grond ook kunnen toenemen. De grond wordt dan immers multifunctioneel gesaneerd. Wij toetsen, nadat de risico's zijn weggenomen, door bijvoorbeeld het aanbrengen van een leeflaag, de te nemen maatregelen aan het algemeen milieurendement. Dit betekent dat wij de positieve milieueffecten van multifunctioneel saneren (bijvoorbeeld schone bodem) afwegen tegen de negatieve milieueffecten (bijvoorbeeld extra gebruik van primaire grondstoffen).

De ondergrond

Het realiseren van grondwater dat voldoet aan de door de EU gestelde eisen van de drinkwaterkwaliteit en het minimaliseren van zorg(kosten) zijn strategische beleidsdoelstellingen (POP II).

Volledige verwijdering (multifunctionele sanering) van alle verontreiniging in de ondergrond (bron en pluim) is daarmee de eerste focus (de referentievariant). Veelal blijkt al vooraf dat sanering van verontreiniging in de ondergrond niet kosteneffectief is. Bovendien bestaat vaak de verwachting dat de verontreiniging zich stabiliseert. Bij de beoordeling van de stabiele eindsituatie wordt als leidraad het Eindrapport project Doorstart A-5 (Ministerie van VROM, 2001) gehanteerd. De essentie van Doorstart A-5 is het op basis van een besluitvormingsmodel nemen van beslissingen over de aanpak van de mobiele verontreinigingen in de ondergrond.

De uitgangspunten van een kosteneffectieve aanpak voor de ondergrond zijn:

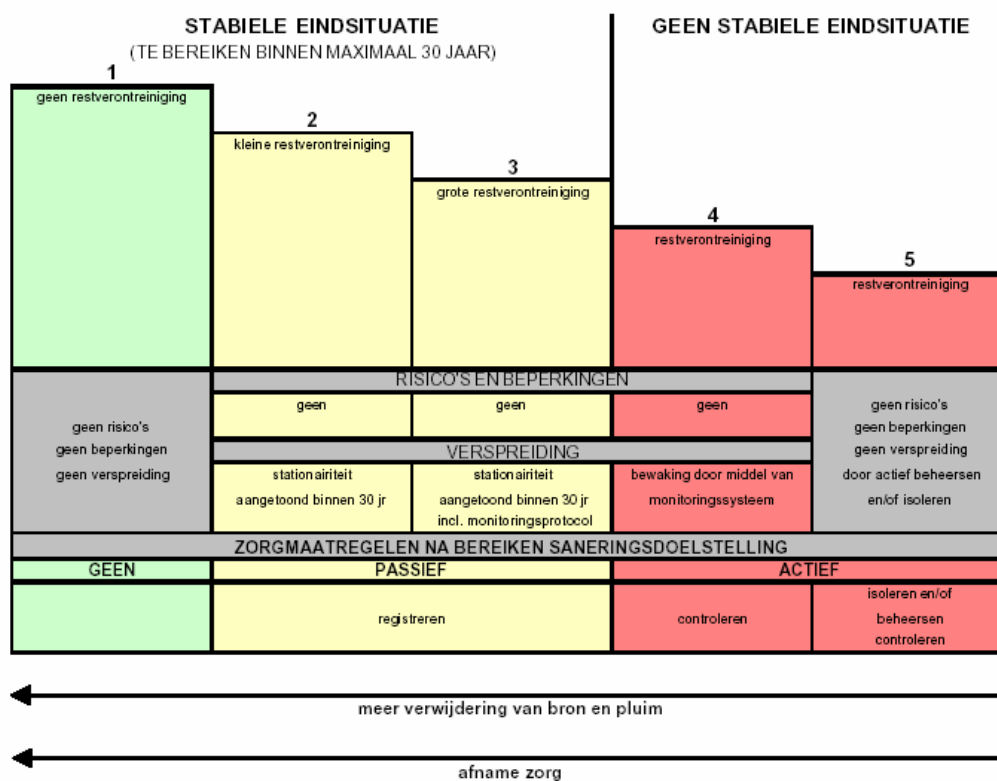
- de bron van de verontreiniging dient zoveel mogelijk verwijderd te worden;
- de pluim wordt eveneens zoveel mogelijk verwijderd;
- doel van de sanering is het bereiken van een stabiele eindsituatie die kenmerkend is voor de bodem- en stoffeigenschappen ter plaatse;
- het inbouwen van voldoende ijkmomenten om langlopende saneringen bij te kunnen sturen.

Indien volledige verwijdering niet op een kosteneffectieve wijze te realiseren is, dient de saneerder een multicriteria-analyse uit te voeren. Een bruikbare methode voor een dergelijke analyse is de risico-, milieuverdienste- en kostenmethode. De saneringsvarianten worden onderling vergeleken op de aspecten risicoreductie, milieuverdienste en kosten.

De op basis van de analyse gekozen variant moet een milieuhygiënisch acceptabele eindsituatie opleveren. Verspreiding buiten de oorspronkelijke vlek is acceptabel onder de voorwaarde dat na maximaal 30 jaar de uitgangssituatie daar zoveel mogelijk wordt hersteld. Hierbij moet worden voldaan aan de randvoorwaarden en uitgangspunten van Doorstart A-5.

De beoogde eindconcentratie die met de saneerder zal worden afgesproken, hangt mede af van de lokale omstandigheden. Voorbeelden hiervan zijn de humane en ecologische risico's, de bodemgebruikswaarden van de bovengrond, de bedreiging van kwetsbare objecten en de kans op verspreiding. Verder van belang is de geochemische situatie (is het bijvoorbeeld een zuur milieu, is er sprake van een aërobe c.q. anaërobe situatie). Ook de geohydrologische situatie is van belang: de diepte en fluctuaties van het grondwater en de concentraties in de verschillende watervoerende lagen.

Het keuzeproces waarin een afgewogen keuze voor een bepaalde saneringsvariant wordt gemaakt is hieronder in de saneringsladder schematisch weergegeven.

Bronvermelding

De saneringsladder uit Eindrapport project Doorstart A-5, Afwegingsproces voor de aanpak van mobiele verontreinigingen in de ondergrond van 2 juli 2001 (VROM).

Het doorlopen van de procesbenadering van Doorstart A-5 is het meest zinvol bij gevallen van ernstige bodemverontreiniging waarvoor sanering urgent is. Dat zijn veelal de grotere (complexe) gevallen. Voor de kleine gevallen (bijvoorbeeld een lekkende olietank) is het vaak mogelijk, na de ontgraving, de overblijvende verontreiniging in het grondwater vrijwel geheel te verwijderen. Het streven is dan het bereiken van multifunctionaliteit. Blijkt dat dit toch niet wordt gehaald dan kan in overleg met ons het bereiken van de tussenwaarde veelal als een stabiele eindsituatie worden beschouwd. In feite is de vastgestelde saneringsdoelstelling dan het bereiken van de trede 2 uit Doorstart A-5 zonder dat het gehele proces wordt doorlopen.

Zorg om de restverontreinigingen

Bij functiegericht saneren blijft in veel gevallen restverontreiniging in de bodem achter. Daarom is zorg noodzakelijk. Deze zorg kan bestaan uit:

- registratie (vastlegging)
- monitoring (meten)
- nazorg (actieve maatregelen zoals grondwateronttrekking)

De zwaarte van de zorg neemt toe naarmate men minder vergaande saneringsmaatregelen heeft genomen. In het saneringsplan dient bij een functionele sanering als vast onderdeel een zorgplan te worden opgenomen.

Besluitvorming en beschikkingen

Op landelijk niveau worden de mogelijkheden onderzocht voor het stroomlijnen van de beoordeling van saneringsplannen voor uniforme saneringen. Het uiteindelijke doel is te komen tot een Besluit uniforme saneringen die zorgt voor het vereenvoudigen en terugbrengen van procedurele en inhoudelijke eisen in geval van eenvoudige standaard saneringen. Dit betekent dat dan kan worden volstaan met een melding. Daarmee wordt beoogd de administratieve lasten voor het bedrijfsleven en de uitvoeringslasten bij de overheden te verminderen.

Wij zijn nauw betrokken bij dit onderzoek en zodra het Besluit uniforme saneringen van kracht wordt, gaan wij hier invulling aan geven.

2.3. Thema's

In deze paragraaf zijn de beleidsvisies en doelen per thema uitgewerkt. Deze beleidsvisies en doelen zijn gebaseerd op de inzichten van 2004. Wij sluiten niet uit dat onder invloed van maatschappelijke en/of economische ontwikkelingen bepaalde thema's gedurende de programma-periode andere accenten gaan krijgen. Los van deze ontwikkelingen hebben wij 4 prioritaire thema's:

- de aanpak van de gasfabrieken
- de integratie van bodemsanering met gebiedsgericht beleid
- de provinciale regierol over de bodemsanering
- de Bedrijvenregeling

Voor deze thema's wordt in de planperiode substantieel meer personele inzet gepleegd. Wij realiseren de prestaties binnen deze thema's onafhankelijk van de maatschappelijke en/of economische ontwikkelingen volledig.

Aanpak werkvoorraad

Voortgang van de bodemsaneringsoperatie

In het kader van het landsdekkend beeld is er geïnventariseerd hoe groot de bodemverontreiniging in Drenthe is. Onze doelstelling is om 20% van de werkvoorraad in het landelijk gebied inclusief de projectgemeenten aan te pakken in de periode 2005-2009, uitgaande van de doelstelling dat in 2030 alle vervuilde locaties gesaneerd of beheerst moeten zijn.

Net als in de voorgaande periode (2002-2004) zal bij de aanpak van projecten zoveel mogelijk worden aangehaakt bij ontwikkelingen op andere beleidsterreinen. Dit kan voordelen opleveren bij het formuleren van de saneringsdoelstelling en de samenloop bij de uitvoering. Op zich kan dit al leiden tot kostenbesparingen. Wat betreft de financiering kan gekeken worden naar medefinanciering van de bodemsaneringskosten door de deelnemende partijen.

Belangrijke beleidsvelden waarmee samenloop wordt gezocht zijn onder andere de landinrichting en de Subsidieregeling gebiedsgericht beleid (SGB).

Bodem

Wij krijgen van het Rijk relatief weinig geld in relatie tot het bedrag dat nodig is om in de voorliggende periode een evenredig deel van de werkvoorraad weg te werken. Daarom zal er een extra inspanning gepleegd moeten worden om medewerking en medefinanciering van derden te krijgen. Dit gaan wij doen door bedrijven actief te benaderen, al dan niet in clusterverband. Het afsluiten van overeenkomsten voor het uit te voeren onderzoek en de sanering blijkt in de praktijk een goede methode om partijen bij elkaar te brengen.

Ook de inzet van eigen provinciale middelen behoort tot de mogelijkheden. Voor de aanpak van de gasfabrieken zet de provincie de komende jaren bijvoorbeeld extra € 1,5 miljoen eigen geld in.

De Bedrijvenregeling zal zo goed mogelijk onder de aandacht van kansrijke bedrijven worden gebracht. Na de vaststelling van de definitieve regeling in 2005 zal de deelname flink kunnen toenemen, omdat het stringente criterium dat minimaal 80% van de verontreiniging van vóór 1975 moet dateren, wordt vervangen door een zogenoemde pro rata-regeling. Dat wil zeggen dat bedrijven een bijdrage krijgen die mede wordt bepaald door het percentage van de verontreiniging dat vóór 1975 is ontstaan.

Het draagvlak voor de bodemsanering willen wij vergroten door zoveel mogelijk partijen er bij te betrekken. Communicatie en voorlichting zijn daartoe geëigende middelen. Wij hebben een internetpagina opgezet met daarop relevante informatie over de bodemsanering. Het contact met de gemeenten stimuleren wij door het houden van bijeenkomsten (bodemberaad, zie paragraaf 3.5.), waarbij de belangrijkste aspecten van de bodemsanering worden besproken. Waar mogelijk worden zaken gezamenlijk aangepakt, zoals het uitwerken van het beleid voor actief bodembeheer en het vergaren van kennis over actuele of bijzondere onderwerpen (al dan niet in samenwerking met externe specialisten). Ook ingenieursbureaus en aannemers uit de regio, die werkzaam zijn in de bodemsanering, worden periodiek uitgenodigd om van gedachten te wisselen over bodemsanering en aspecten van kwaliteitszorg.

Landelijke ontwikkelingen (Beleidsbrief Bodem van het Ministerie van VROM, december 2003 en Spoor 2, Landsdekkend beeld)

In december 2003 heeft staatssecretaris Van Geel van het Ministerie van VROM de Tweede Kamer in een brief nader geïnformeerd over de volgende stap in de vernieuwing van het bodembeleid. De bodem wordt daarin gezien als een dynamisch systeem met chemische, fysische en biologische kenmerken en niet (langer) als een statisch compartiment. Deze systeembenadering vooronderstelt kennis over hetgeen in de bodem aanwezig is, de functies daarvan en de onderlinge samenhangen. Een duurzaam bodemgebruik, een consistent (uitgevoerd) bodembeleid en het onderkennen van samenhangen met andere gebieden van overheidszorg zijn de peilers voor het vormgeven van dat vernieuwde bodembeleid. Drenthe ontwikkelt in lijn hiermee - stapsgewijs - een meer geïntegreerd bodembeleid, waarbij tevens aandacht wordt gegeven aan een juiste mix van uitvoeringsinstrumenten.

Een wezenlijk onderdeel van het geïntegreerde bodembeleid is een duidelijke visie op het gebruik en het beheer van de ondergrond. In eerste aanleg zal een oriëntatie plaatsvinden op het gebruik en beheer van de Drentse ondergrond. Gehoopt wordt dat hierbij aansluiting kan worden verkregen op de ontwikkeling van een gezamenlijke visie van de overheden op de ruimtelijke ordening van de ondergrond en de in het vooruitzicht gestelde Beleidsbrief Ruimtelijke ordening van de ondergrond.

De Beleidsbrief Bodem stelt een grotere verantwoordelijkheid van de decentrale overheden en een minder complexe regelgeving in het vooruitzicht. Dit sluit aan bij de visie en inzet van de provincie.

In relatie tot Spoor 2 van het Landsdekkend beeld, de in ontwikkeling zijnde EU-bodemstrategie, en het uitvoeren van het Verdrag van Aarhus (over de toegang van het publiek tot milieu-informatie), is het van belang de reeds bestaande bodem(relevante) informatie te ordenen, te actualiseren en nader te bezien op leemtes.

In lijn hiermee stellen wij bodeminformatie vanuit Globis vanaf 2005 beschikbaar via onze eigen internetpagina. Op deze internetpagina is ook het Meerjarenprogramma 2005-2009 digitaal beschikbaar.

Daarnaast beraden wij ons op de vraag op welke wijze efficiënt een koppeling kan worden gemaakt tussen de gewenste rapportages in het kader van de EG-Kaderrichtlijn water, de mogelijke rapportageverplichtingen voortvloeiende uit de eventuele EG-Bodemmonitoringsrichtlijn en de informatiebehoefte voortvloeiende uit Spoor 2 van het Landsdekkend beeld.

Verder wordt ingezet op het actualiseren van de gegevens over en kwaliteiten van de aardkundige waarden. Daarbij wordt gekeken of aanvullende beschermende maatregelen gewenst zijn en welke instrumenten daartoe geschikt zijn.

Samen met andere overheden kijken wij op welke wijze de systeembenadering voor het compartiment bodem nadere vorm kan worden gegeven en op welke wijze bodem, naast water, een meer structurerende werking kan hebben in de planning van de fysieke leefomgeving. Het streven is erop gericht om in het kader van het POP III daar concreet inhoud aan te geven.

In het verlengde van het landelijke project Burger en bodem wordt onderzocht op welke wijze informatieoverdracht over bodem naar de burgers in de provincie het best kan verlopen. Gedacht wordt aan kleinschalige initiatieven/projecten, met een interactief karakter, gericht op kennisoverdracht. Zodra een goede modus is gevonden, zal een en ander geïntegreerd worden in het Communicatieplan bodem.

Voor het landelijk gebied stemmen gemeenten de gebiedsgerichte vaststelling van de te bereiken bodemkwaliteit af met de provincie die op dit punt als regisseur optreedt. De provincie Drenthe zal gemeenten ondersteunen in het formuleren van hun bodemambities daar waar dat gewenst is (onder meer via het Bodemberaad).

De huidige systematiek waarmee de noodzaak en het tijdstip van saneren worden bepaald, geeft onvoldoende ruimte om de locatiespecifieke situatie (gebruik alsmede lokale eigenschappen van de bodem) mee te nemen in de afweging. Derhalve zal een nieuw milieuhygiënisch saneringscriterium worden ontwikkeld, opdat risico's bij een bepaald gebruik van de bodem locatie- en gebiedsspecifiek kunnen worden vastgesteld. Op het moment dat de systematiek vorm heeft gekregen en de huidige systematiek van tijdstipbepaling vervangt, zal de provincie Drenthe de landelijke lijn hierin volgen.

Provinciale regierol over bodemsanering

Bodemsanering wordt op rijksniveau meer en meer geïntegreerd in maatschappelijke ontwikkelingen waardoor een interactieve beleid- en planontwikkeling noodzakelijk is. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt niet meer exclusief bij de provincie. De gemeenten spelen hierin een belangrijke rol, vooral waar het gaat om planning en uitvoering in het stedelijk gebied (ISV). De provincie behoudt voor bodemsanering nog wel haar rol als bevoegd gezag, handhaver en budgethouder, maar zal daarnaast vooral gaan opereren als regisseur, stimulator en procesbegeleider.

Wij willen de uitvoering van de bodemsaneringsoperatie in het stedelijk gebied zoveel mogelijk door de gemeenten laten plaatsvinden. In ieder geval geldt dit voor de vier programmagemeenten. Dit betekent dat wij ons niet meer actief met de uitvoering in het stedelijk gebied van deze gemeenten gaan bezighouden.

Wel zijn wij bereid om op verzoek de gemeenten actief te ondersteunen binnen de trajecten van (voorbereiding van) onderzoek en sanering door de gemeenten. Hierdoor willen wij een eenduidig bodemsaneringsbeleid in Drenthe realiseren.

Bodemsanering in het landelijk gebied

Het doel van bodemsanering is, evenals in het stedelijk gebied, in de eerste plaats overschrijding van het maximaal toelaatbaar risico ten gevolge van bodemverontreiniging op te heffen. In de tweede plaats het opheffen van belemmeringen ten gevolge van bodemverontreinigingen voor maatschappelijk gewenste ontwikkelingen.

De acties die voortkomen uit het eerste punt worden ondernomen nadat verdachte locaties zo ernstig blijken te zijn verontreinigd dat er een ernstig gevaar dreigt voor het milieu of de volksgezondheid. Als er vanuit dit oogpunt gesaneerd moet worden, zal er gekeken worden naar mogelijke samenloop met andere ontwikkelingen.

Ten aanzien van de tweede invalshoek is er vanuit de Taakgroep Bodemsanering reeds geïnventariseerd waar de meeste ontwikkelingen te verwachten zijn of waar de meest gevoelige gebieden liggen. Zo zijn de verdachte locaties in bijvoorbeeld landinrichtingsgebieden, de ecologische hoofdstructuur(EHS-)gebieden en de nationale parken geïnventariseerd. Verdachte locaties die op meerdere aspecten scoren, zullen met extra aandacht behandeld worden, bijvoorbeeld door actief na te gaan wat de ontwikkelingen zijn in het gebied waarin ze zijn gelegen.

Landinrichting

Bij landinrichtingsprojecten willen wij dat de bodemsanering zoveel mogelijk gelijk oploopt met de uitvoering van de landinrichtingswerken. Voor een deel is dit gewenst, omdat er dan eventueel bestemmingswijzigingen kunnen worden gerealiseerd die zowel voor de bodemsanering als de inrichting van het gebied voordelen biedt. Als voorbeeld noemen wij het aanbrengen van een groenstrook op een gedempte vervuilde watergang die voorheen als landbouwgrond in gebruik was. Door de aanleg van de groenstrook kan er bespaard worden op het aanbrengen van een schone toplaag en het eventueel saneren van het grondwater. De groenstrook kan gewenst zijn vanuit de landschappelijke aankleding van het gebied.

Een belangrijker aspect dan de verontreiniging op zich is de uitruilbaarheid van verontreinigde grond. Door het afsluiten van een convenant, waarbij verschillende partijen een financiële bijdrage leveren, kan de huidige eigenaar en de toekomstige eigenaar een vrijwaring worden gegeven zodat een vrij verkeer van grond mogelijk is. In Drenthe is reeds samen met onder andere de provincie Groningen een convenant afgesloten voor een landinrichtingsproject dat grotendeels in de provincie Groningen ligt. In de loop van 2005 zullen nog 2 dergelijke conventanten worden afgesloten. Ook als er geen reden is om een dergelijk convenant af te sluiten, omdat er geen of een geringe verontreiniging is, wordt er naar gestreefd om samenloop met het landinrichtingsproject te bewerkstelligen.

Beleidsgronden

In het Uitvoeringscontract 2004-2007 Gebiedsgerichte inrichting landelijk gebied Drenthe is voor het eerst de programmering voor de bodemsanering van beleidsgronden opgenomen. Beleidsgronden zijn door het Rijk verworven gronden die in het bezit zijn van de Dienst Landelijk Gebied (DLG) of Staatsbosbeheer (SBB). Deze beleidsgronden zijn door de DLG of SBB in het kader van hen opgedragen taken verworven, terwijl de ter plaatse aanwezige bodemverontreiniging niet het gevolg is van de bedrijfsvoering van de DLG of SBB.

Veelal was de verontreiniging voor de eerdere eigenaar onbekend. In het verleden hebben het Ministerie van VROM, het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV), het IPO, de DLG en SBB afspraken gemaakt over de financiering van saneringen van ernstige en urgente locaties.

In het kader van het Uitvoeringscontract zal nu gezamenlijk worden geprogrammeerd. De DLG en SBB gaan, in overleg met de bevoegde instanties, precies aangeven wat er in de komende periode gesaneerd zal moeten worden. Verder wordt een gezamenlijk financieringsoverzicht opgesteld met betrekking tot het verleden en de toekomst. Voor de periode 2005-2009 zullen jaarlijks afspraken met het Rijk worden gemaakt. Het Ministerie van VROM en het Ministerie van LNV maken tevens een voorstel voor financieringsafspraken voor de toekomst. Daarbij zal worden geanticipeerd op een mogelijk nieuwe sturingsystematiek, het Investeringsprogramma landelijk gebied. Door het Samenwerkingsverband Noord-Nederland zijn afspraken gemaakt met het kabinet, dat het Noorden al vooruitlopend op het Investeringsprogramma landelijk gebied, al vanaf 2005 met een pilot start. In het op te stellen noordelijk programma Vitaal platteland zal ook de bodemsanering van beleidsgronden worden opgenomen.

Kleiduivenschietbaan

Kleiduivenschietbanen zijn als gevolg van jarenlang gebruik vaak sterk verontreinigd met lood. In december 2003 is het BIO studie Risico's en aanpak bodemverontreiniging kleiduivenschietbanen provincie Drenthe afgerond. Daaruit blijkt dat in Drenthe nog 7 voormalige kleiduivenschietbanen zijn gesitueerd waar een saneringsnoodzaak bestaat of te verwachten is. Omdat de locaties in het landelijke gebied zijn gesitueerd (natuurgebieden of landbouwgebieden) en een potentieel risico voor het ecosysteem opleveren, geven wij prioriteit aan nader onderzoek en sanering van deze locaties binnen de programmaliijn voor het landelijke gebied. Mits de financiële middelen dit toelaten willen wij in de komende programmaperiode komen tot een prioritering van de sanering van de 7 locaties op basis van milieuhygiënische én maatschappelijke criteria. De prioritering vormt de basis voor een saneringsprogramma van de voormalige kleiduivenschietbanen dat er toe moet leiden dat deze locaties uiterlijk in 2030 gesaneerd zijn.

Gebiedsgericht beleid

De uitvoering van het Drentse bodembeleid heeft in 8 prioritaire gebieden extra aandacht. Het zijn kwetsbare gebieden waar diverse functies van het landelijk gebied nauw met elkaar verweven zijn.

De gebieden zijn: Eelder- en Peizerdiep, Drentsche Aa, Hunze, Mars- en Westerstroom, Oude Diep, Reest, en Zuidwest-Drenthe (Vledder- en Wapserveense Aa en Ruiner Aa). De onderlinge samenhang van functies maakt een integrale aanpak noodzakelijk. Deze aanpak verschilt per gebied, maar in alle gebieden zijn wij betrokken bij het initiëren en subsidiëren van projecten in een interactief proces met de belanghebbenden. Hiertoe wordt onder meer een specifieke subsidieregeling ingezet, de Subsidieregeling gebiedsgericht beleid en reconstructie concentratiegebieden, kortweg SGB. Het gaat om de beleidsterreinen natuur, bos, landbouw, recreatie, cultuurhistorie, milieu en water.

De gebiedsgerichte aanpak vindt verder plaats vanuit de invalshoeken landinrichting, verkeer en leefbaarheid. Door de gebiedsgerichte aanpak werken wij dus zowel aan verbetering van de fysieke leefomgeving, als aan een goed woon-, werk- en leefklimaat en een goede economische structuur van het landelijk gebied. Wij hebben voor de beleidsuitvoering in de diverse gebieden als uitgangspunt het vastgestelde beleid van het POP (fysiek omgevingsbeleid),

Kompas voor het Noorden en Regiovisies Groningen-Assen en Noordoost-Overijssel/Zuidwest-Drenthe (ruimtelijk-economisch beleid) en Regiovisies Cultuur en Welzijn (sociaal beleid). Iedere invalshoek heeft een projectleider of coördinator die verantwoordelijk is voor de programmering van de uit te voeren projecten. Daarbij worden onder meer financieringsbronnen ingezet die de provincie zelf aanstuurt. Dat zijn diverse rijksinstrumenten voor investeringen in het landelijk gebied, Europese fondsen als LEADER, INTERREG en POP en eigen provinciale middelen. Voor een belangrijk deel wordt ook door belanghebbenden in het gebied bijgedragen, zoals maatschappelijke organisaties, particulieren, gemeenten en waterschappen. Voorbeelden van projecten met inzet van provinciale instrumenten zijn natuurontwikkeling, bosaanleg en grondruil via kavelruil.

De werkwijze in de praktijk van planning en uitvoering van bodemsaneringsprojecten is nu al zo dat zoveel mogelijk bij projecten integraal wordt samengewerkt bij gebiedsgerichte processen, zoals de uitvoering van SGB en landinrichting. Het gaat daarbij om het benutten van kansen voor onderlinge versterking. De te bereiken multiplier is naar verwachting gering, omdat de investeringen in het landelijk gebied, waar te saneren bodemverontreinigingen aan de orde zijn, gering zijn. Gezien het ruimtelijk beslag zijn de kansen voor integrale projectontwikkeling met inzet van meerdere instrumenten het grootst in landinrichtingsgebieden, de EHS en de kwetsbare gebieden (SGB).

Tot op heden is dit echter beperkt gebleven tot enkele bodemsaneringsprojecten. Dat komt omdat slechts in enkele gevallen de verontreinigde locaties ruimtelijk en in de tijd gezien samenvallen met investeringen vanuit andere invalshoeken.

Locaties in projectgemeenten met milieuhygiënisch saneringscriterium

Projectgemeenten kunnen projecten indienen die voor financiering in het kader van het ISV in aanmerking komen. In de ISV-systematiek wordt verder een reservering opgenomen voor projecten die de projectgemeenten aan het begin van de planperiode niet konden voorzien. Om voor een bijdrage in het kader van het ISV in aanmerking te komen, dient er een stedelijke ontwikkeling ter plekke te zijn. Is die er niet dan kan er voor milieuhygiënisch urgente gevallen een bijdrage vanuit het WBB-budget worden geleverd.

NAVOS, nazorg en beheersmaatregelen

In 2004 is het NAVOS-project afgerond. In dit project zijn alle stortlocaties, die onder de NAVOS-definitie vallen, onderzocht op het voorkomen van (ernstige) verontreiniging. In het NAVOS-onderzoek is gekeken naar de mogelijke verspreiding van verontreinigende stoffen, maar ook naar de dikte en de kwaliteit van de deklaag. Verder is er, indien van toepassing, gekeken naar de kwaliteit van het oppervlaktewater (in verband met veedrenking) en is er een relatie gelegd tussen het gebruik van de locatie en de eventuele risico's van de verontreiniging. Ook zijn er op veel stortlocaties proefsleuven gegraven om beter inzicht te kunnen krijgen in de aard van het stortmateriaal. Dit alles heeft geleid tot de vaststelling van een kwaliteitsniveau per individuele stortlocatie.

In totaal zijn in Drenthe 207 locaties als NAVOS-locaties aangemerkt. Het gaat hierbij om een totale oppervlakte van ca. 220 ha. Van deze stortlocaties liggen er 12 in het stedelijk gebied en 12 in de grondwaterbeschermingsgebieden. Bij eenderde van alle gevallen is geen of nagenoeg geen verontreiniging aangetroffen. Bij ongeveer de helft van alle locaties worden de interventiewaarden overschreden. Dit betekent overigens niet dat hier acute saneringsmaatregelen noodzakelijk zijn. Wel zijn op termijn maatregelen noodzakelijk, mede omdat bij veel stortplaatsen de deklaag niet of in onvoldoende dikte aanwezig is. De verdere uitvoeringsmaatregelen dienen per stortplaats individueel te worden uitgewerkt.

Vervolgacties

Gebleken is dat er in veel gevallen geen acuut milieuhygiënisch probleem is. Toch vormen nagenoeg alle stortlocaties een maatschappelijk en/of landschappelijk probleem. Dit kan zowel ontstaan vanuit het gebruik (bijvoorbeeld vanwege een te dunne deklaag) als vanuit het landschappelijke en ruimtelijke aspect. Hoe de vervolgmaatregelen eruit komen te zien, is afhankelijk van de feitelijke situatie per stortplaats (milieuhygiënische kwaliteit versus het gebruik voor nu en in de toekomst).

Hoe het vervolg in organisatorische en financiële zin eruit komt te zien, is op dit moment nog niet bekend.

In landelijke werkgroepen wordt getracht hiervoor een advies uit te brengen aan de minister. Wel heeft het NAVOS-onderzoek een indeling voortgebracht van waaruit een drietal probleemcategorieën zijn ontstaan.

- Een categorie waarbij vanuit de milieuhygiënische risico's acties noodzakelijk zijn.
- Een categorie waar het gewenst is dat de vinger aan de pols wordt gehouden (een vorm van monitoring).
- Een (grote rest)categorie waar de deklaag in voldoende dikte/kwaliteit moet worden aangebracht.

Waterbodems

Het waterkwaliteitsbeheer in onze provincie is de verantwoordelijkheid van vier integrale waterschappen. Deze waterschappen behartigen zowel het kwantiteitsbeheer als het kwaliteitsbeheer. Om de afstemming met de waterschappen over het onderhoud en de sanering van waterbodems optimaal te laten verlopen is in 1999 het provinciale Platform waterbodems opgericht, waaraan alle bij de waterbodempromblematiek betrokken partijen (waterschappen, grotere gemeenten, provincie) deelnemen. Oorspronkelijk opgericht om invulling te geven aan de inventarisatie voor het Tienjarensenario waterbodems (TJSW) heeft het platform nu een bredere taakstelling:

- afstemming over de planning van baggerwerkzaamheden
- informatie leveren voor de monitoring van baggerwerken
- advisering over de verdeling van WBB-middelen voor waterbodemsaneringen
- informatie-uitwisseling en kennisoverdracht
- afstemming over de realisatie van (tijdelijke) doorgangsdepots
- signaleren van beleidsknelpunten in de uitvoering en het genereren van oplossingsrichtingen
- rapporteren over de effectiviteit van geboden prikkels voor de uitvoering van het TJSW

Begin 2002 is het achtergronddocument Drenthe als onderdeel van het basisdocument TJSW verschenen. Daaruit blijkt dat in Drenthe voor 30% van de in de periode tot 2011 vrijkomende baggerspecie geen bestemming voorhanden is. Het betreft ongeveer 1,35 miljoen m³ specie. De helft van deze specie betreft klasse-3- en -4-specie die niet op het land mag worden verspreid. De rest betreft klasse-0-, -1- en -2-specie die vanwege logistieke redenen niet op het land kan worden verspreid. Om deze specie te kunnen verwerken zijn doorgangsdepots nodig. Door de waterschappen wordt de komende jaren gewerkt aan het realiseren van de depots, waarbij afstemming plaatsvindt met de provincies Groningen en Overijssel.

De landelijke doelstelling van het TJSW is, de baggerproblematiek op een zo doelmatig mogelijke wijze binnen 25 jaar beheersbaar te maken. Deze doelstelling willen wij voor Drenthe in ieder geval realiseren en het streven is om, als dat realistisch is, deze doelstelling eerder te bereiken.

De tweede fase van het TJSW, die tot 2006 duurt, zal gebruikt worden om aan de hand van een meer gedetailleerde planning te beoordelen op welke termijn de baggerproblematiek in Drenthe beheersbaar kan zijn.

Voor de uitvoering van baggerwerken in de periode 2005-2009 is de doelstelling om de achterstand in baggerwerken met minimaal 20% te verminderen. Dit betreft zowel onderhoudsspecie als saneringsspecie.

Gasfabrieken

In het verleden stagneerde de herontwikkeling van gasfabrieksterreinen. Oorzaak hiervan waren de hoge saneringskosten van de op de gasfabrieksterreinen aanwezige bodemverontreiniging in combinatie met het ontbreken van duidelijkheid over de financiering. In Drenthe zijn 3 (Coevorden, Meppel en Assen) voormalige gasfabriekslocaties aanwezig die nog niet gesaneerd zijn. Samen met de provincies Groningen, Fryslân en Overijssel is inmiddels een integraal programma voor de herontwikkeling van voormalige gasfabrieksterreinen opgesteld. Dit Programma gasfabrieken voorziet op een realistische wijze in de sanering en herontwikkeling van alle terreinen in de periode van 2001 tot 2015.

Centraal in het Programma gasfabrieken staat winst aan ruimtelijke kwaliteit en optimalisatie van de economische en stedelijke infrastructuur. Een eerste resultaat van het programma is dat door het initiatief van de provincies verschillende andere direct betrokkenen, zoals gemeenten, lokale politieke partijen, projectontwikkelaars en eigenaren, (opnieuw) geïnteresseerd zijn geraakt in de ontwikkeling van deze locaties.

Financiële planning

Bij de ontwikkeling van het Programma gasfabrieken is ingezet op de lijn, om onder andere vanuit de herontwikkeling van de locaties, het marktaandeel in de dekking van de bodemsaneringskosten te maximaliseren. Ter bevordering van het inzicht in de omvang van het programma en ter begeleiding van de verschillende partijen is een uitgebreide financiële planning opgesteld. Hierin zijn onder andere per locatie kostenramingen voor de bodemsanering, (grond)exploitatieberekeningen, taxaties en een overzicht van financiële risico's opgenomen.

Fasering in de tijd

Vanwege de omvang van de werkzaamheden en de benodigde middelen is fasering in de tijd noodzakelijk. De voorgestelde prioritering is vooral gebaseerd op:

- de maatschappelijke urgentie, met als bijzonder aandachtspunt de vraag of een locatie onderdeel vormt van een groter te ontwikkelen gebied;
- de tijd die nodig is om de locatie inclusief voorbereiding, vergunningen en bestemmingswijzigingen praktisch te ontwikkelen;
- de aanwezige dynamiek en de bereidheid van marktpartijen om te participeren in de ontwikkeling;
- de milieuhygiënische urgentie van de locatie, gebaseerd op zowel de huidige als de toekomstig gewenste situatie.

Aan de hand van de prioritering is een uitvoeringsplanning opgesteld voor de aanpak van alle locaties in de periode van 2001 tot 2015. De uitvoeringsplanning kent 3 perioden; de periode tot 2005, de periode van 2005 tot 2010 en de periode van 2010 tot 2015. De inzet is om de uitvoering van het programma in 2015 afgerond te hebben.

Programma- en projectorganisatie

De uitvoer van het programma geschiedt decentraal, waarbij iedere provincie, gemeente en/of andere betrokkene de verantwoordelijkheid voor de aanpak van de "eigen" gasfabrieksterreinen houdt. Het programma voorziet verder in een centraal bestuurlijk platform, waarin in ieder geval de milieuge-deputeerden van de betrokken provincies zitting hebben. In praktische zin wordt het bestuurlijk platform bijgestaan door een centraal faciliteringsteam dat, indien gewenst, ook andere betrokkenen met raad en daad terzijde zal staan. Per provincie zal een regiegroep zorgdragen voor de uitvoering van de aangewezen projecten binnen ieder van de 3 tijdvakken. De daadwerkelijke uitvoering ligt in handen van een projectorganisatie die per locatie wordt samengesteld door de direct verantwoordelijken (gemeente, energiebedrijf, provincie, projectontwikkelaar, waterschap, particuliere eigenaar of combinaties hiervan) voor de aanpak van het individuele terrein. Publiek private samenwerking wordt hierbij gestimuleerd.

Overleg energiemaatschappijen

De 4 noordelijke provincies Groningen, Fryslân, Drenthe en Overijssel hebben in 1998 besloten om in het kader van een programmatische aanpak van de problematiek gezamenlijk één programma te ontwikkelen. Een belangrijke overweging daarbij was het vanuit deze situatie gezamenlijk kunnen onderzoeken van de mogelijkheden waarop het energiebedrijf Essent en, in het verlengde daarvan, andere energiedistributiebedrijven zouden kunnen bijdragen aan de oplossing van de problematiek. Het energiebedrijf Essent is namelijk actief binnen de gehele noordelijke regio.

Van Essent werd gevraagd om vanuit meerdere invalshoeken te participeren in het programma. In alle gesprekken heeft Essent aangegeven haar verantwoordelijkheid niet uit de weg te willen gaan voorzover het gaat om juridische verplichtingen volgend uit het wettelijk kader van de WBB. Op basis van het overleg is geconcludeerd dat een overeenkomst op programmaniveau tussen de 4 noordelijke provincies en Essent vanuit financiële optiek geen meerwaarde heeft ten opzichte van het maken van afspraken op locatieniveau.

Wij hebben vanuit dit besef de onderhandelingen met Essent over een overeenkomst op programmaniveau dan ook medio 2003 afgesloten.

Het overleg met Essent wordt op locatieniveau voortgezet. In Drenthe betreft het de locatie te Assen, waar Essent (beperkt) eigendom heeft.

Voor de locaties te Meppel en Coevorden zijn met succes onderhandelingen gevoerd met energiemaatschappij RENDO. De resultaten zijn contractueel vastgelegd.

Asbest

Op dit moment is er nog geen wet- of regelgeving waarin asbestonderzoek bij bodemonderzoeken verplicht wordt gesteld. Wel streeft het Ministerie van VROM ernaar dat de protocollen voor verkennend bodemonderzoek (NEN-5740) en voor asbestonderzoek (NEN-5707 en NEN-5897) zodanig op elkaar worden afgestemd of geïntegreerd, dat het mogelijk voorkomen van asbestverontreiniging afdoende wordt meegenomen in verkennende bodemonderzoeken. Dit is belangrijk omdat asbest bij bodemonderzoeken vaak wordt aangetroffen en omdat asbest, met name wanneer het in de lucht terechtkomt, gezondheidsrisico's met zich mee kan brengen.

Provinciaal beleid

Wij vinden het belangrijk dat, zolang een wettelijke basis ontbreekt, bij het uitvoeren van een bodemonderzoek óók asbestonderzoek wordt uitgevoerd op locaties die potentieel asbestverdacht zijn. Voor deze locaties geldt dat op basis van een historisch onderzoek de mogelijke aanwezigheid van asbest moet worden nagegaan.

Als de aanwezigheid van asbest niet kan worden uitgesloten dient een asbestonderzoek te worden uitgevoerd, waarbij de NEN-5707 het uitgangspunt is. Wij beschouwen de volgende situaties als potentieel asbestverdachte locaties.

- aanwezigheid van oude (voor 1997 aangebrachte) verhardingslagen op/in de bodem, bestaande uit puin- of menggranulaat, dan wel ophogingen/dempingen met bouw- en sloopafval
- zichtbare aanwezigheid van asbestresten in de bodem
- aanwezigheid voormalige stortplaats
- voormalig glastuinbouwgebied met oude verhardingen en afval van kassen
- asbestverdachte bedrijven zoals scheepswerven, gasfabrieken, metaalgieterijen, las-bedrijven of defensie terreinen
- sterk puinhoudende grond in een oud-stedelijk gebied
- asbesthoudende beschoeiingen langs watergangen
- asbestproducerende of verwerkende industrie (ubi-code 2665)

Wij streven naar een uniforme benadering binnen de provincie Drenthe voor asbestonderzoek. Daarom vragen wij de gemeenten in het kader van hun bevoegdheden naar derden toe deze benaderingswijze eveneens te volgen. Hierover zullen in het Drentse Bodemberaad afspraken worden gemaakt.

Ongerechtvaardigde verrijking oude saneringen gemeentelijke eigendommen

Binnen de provincie Drenthe zijn geen oude saneringsgevallen bekend waarbij sprake is van ongerechtvaardigde verrijking van gemeenten.

Inzet juridisch instrumentarium

Bij bodemverontreiniging zijn diverse personen betrokken. De belangrijkste zijn de veroorzaker en de eigenaar en de gebruiker van het vervuilde perceel. Deze personen kunnen, afhankelijk van de situatie, één en dezelfde persoon zijn. Ons doel is deze personen te bewegen tot de sanering van hun locatie en de kosten daarvan voor eigen rekening te nemen. Uitgangspunt is dat wij dat bereiken op basis van overleg. De bevoegdheid daartoe ontleen wij aan het juridische instrumentarium van de WBB. Het toepassen van de beschikbare dwangmiddelen, op basis van dat instrumentarium, is voor ons slechts het laatste middel om met partijen om de tafel tot resultaten te komen.

Wij voeren een actief beleid om deze partijen te betrekken bij het overleg. Daar waar overleg niet heeft gewerkt, zullen wij het juridisch instrumentarium inzetten.

Bij het overleg verplaatsen wij ons zo goed mogelijk in de probleemhebbers, om van daaruit de oplossingen te bereiken. Deze oplossingen kunnen ook in de financiële sfeer liggen, zoals subsidie in het kader van de Bedrijvenregeling. Verder is het vaak zo dat bodemverontreiniging zich uitstrekt tot percelen van de aangrenzende eigenaren en dat sanering slechts zinvol is als de buurman ook saneert. In dat geval bevorderen wij het overleg met de overige grondeigenaren en proberen wij eventueel in clusterverband tot bodemsanering te komen.

Dit beleid toont parallellen met de rol van de Stichting BSB, die eveneens overleg voert met eigenaren van bedrijfsterreinen. Wij voeren daarom coördinerend overleg met deze stichting of wij betrekken de stichting erbij.

Wat het kostenverhaal betreft, zijn wij van mening dat het beste die gevallen voor provinciale financiering in het kader van de vangnetrol in aanmerking komen (artikel 48 van de WBB) waarbij van tevoren is beoordeeld dat kostenverhaal geen zin heeft.

Daar waar kostenverhaal wel zin zou hebben, is immers sprake van zodanige kansen dat wij die beter kunnen benutten in het kader van het bestuursrechtelijke instrumentarium.

Bij onze inzet van het juridisch instrumentarium bij particulieren volgen wij het beleid dat het Ministerie van VROM voert over particulieren en kostenverhaal. Dit betekent dat wij in bepaalde gevallen (zie paragraaf 3.13.) ons bevelinstrumentarium niet inzetten bij particuliere bewoners (eigenaren), ongeacht of ze als schuldige of onschuldige eigenaren kunnen worden gekwalificeerd.

Toezicht en handhaving

De Productgroep Handhaving zorgt voor toezicht en handhaving van de uitvoering van bodemsaneringsprojecten. Door de oprichting van de Productgroep Handhaving (1 januari 2004) is de scheiding van vergunningverlening en handhaving gerealiseerd.

Provinciebreed wordt gewerkt aan het realiseren van een uniforme en zichtbare handhaving, een betere afstemming en daarmee grotere herkenbaarheid van de handhaving. Het hele handhavingproces wordt gedocumenteerd en van het begin tot het eind in beeld gebracht. Zo kunnen wij achteraf nagaan, aan de hand van besluiten en documenten, hoe dit proces in zijn werk is gegaan en wat de effecten zijn geweest van de handhavingswerkzaamheden. Het is de bedoeling dat deze procesbeschrijvingen voor het handhavingproces voor alle provinciale handhavers gelijk zijn.

De handhaving van saneringsplannen, waarmee de provincie instemt, is een routinematige vorm van handhaven. Deze is gericht op de SEB bij particulieren en bedrijven en op de saneringslocaties waar de provincie zelf opdrachtgever is (zogenaamde vangnetgevallen in het kader van de WBB).

Wanneer de verplaatsing van ernstige verontreinigde grond niet wordt gemeld, is sprake van een illegale sanering.

Overtreders ontvangen in principe een aanschrijving, waarin zij verzocht worden de ontstane milieuschade ongedaan te maken. Bij ernstige overtredingen wordt overleg gevoerd met het Openbaar Ministerie om te zorgen dat de bestuursrechtelijke en strafrechtelijke aanpak op elkaar worden afgestemd. Van bestuurlijke dwangmaatregelen kan gebruik worden gemaakt, waaronder het opleggen van een last onder dwangsom of het toepassen van bestuursdwang. Overtreders van de regels zijn meestal de grondeigenaren, of de opdrachtgevers van de grondverplaatsingen. Dit kunnen zowel burgers, bedrijven als overheden zijn. Er is geen onderscheid in de aanpak van deze overtreders. Wel wordt rekening gehouden met de omstandigheden waaronder overtredingen plaatsvinden.

Gebleken is dat de inhoud en consequenties van de WBB niet altijd bekend zijn bij de burgers en/of grondtransporteurs, omdat de wetgeving nog vrij nieuw is. Belangrijk is dat behalve het uitvoeren van handhavingstaken ook voorlichting wordt gegeven aan bedrijven en burgers.

Afwijking van het saneringsplan

In de meeste gevallen worden kleine afwijkingen toegestaan als onderdeel van het bestaande saneringsplan. Tijdens de uitvoering van de sanering kunnen zich onvoorziene omstandigheden voordoen, waardoor moet worden afgeweken van het saneringsplan. Het is afhankelijk van de mate van afwijking of dit kan worden meegenomen in het evaluatierapport of dat er een nieuw saneringsplan moet worden ingediend. Een richtlijn hierbij is dat als de saneringsdoelstelling wordt gewijzigd, een nieuw saneringsplan is vereist.

Dit geldt evenzeer als belangen van derden zouden kunnen worden geschaad door de ontstane afwijking van het oorspronkelijke saneringsplan. Degene die de bodem niet saneert, in overeenstemming met een door hen ingediend saneringsplan waarmee gedeputeerde staten (GS) hebben ingestemd, kan van GS een bevel krijgen. Dit bevel wordt gegeven op grond van artikel 44 van de WBB en houdt in alsnog te saneren volgens het ingediende saneringsplan. Uiteraard moet iedere afwijking op zijn eigen merites worden beoordeeld.

In het kader van het nieuwe saneringsbeleid (beleidsvernieuwing bodemsanering) zien saneringsplannen er anders uit. Standaardsaneringsplannen als het kan en maatwerksaneringsplannen als het moet.

De inhoud van de saneringsplannen zal meer overgaan op een standaardinvulling, waarbij de uitwerking en de hoeveelheid aan gegevens in een dergelijk saneringsplan summierder zullen zijn. Het ligt in de verwachting dat afwijkingen daardoor vaker voorkomen. Daarom zal de controle tijdens de sanering worden vergroot.

Ook wordt steeds vaker functioneel gesaneerd in plaats van multifunctioneel. De nazorg bij een functionele sanering zal gehandhaafd worden.

Tijdens de actieve saneringswerkzaamheden zal de saneringslocatie meerdere keren bezocht worden door een handhaver. Na de actieve saneringsperiode zal bij een groot aantal locaties sprake zijn van nazorgmaatregelen. De nazorgperiode kan in sommige gevallen 30 jaar of meer bedragen. Dit betekent dat het accent van toezicht en handhaving van kortdurende saneringsprojecten verschuift naar langdurige saneringsprojecten.

Kwaliteitsborging

Borging van de kwaliteit van bodemsaneringsactiviteiten is niet alleen voor marktpartijen een schone taak, ook overheden moeten zich constant bewust zijn van het feit dat zij als bevoegd gezag WBB een minimaal kwaliteitsniveau moeten nastreven. Om dit niveau te bepalen, is vanuit de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodemsanering (SIKB) het landelijk project Overheid en kwaliteit opgestart. In samenwerking met provincies is vormgegeven aan dit project, waarbij het formuleren van de (minimale) kwaliteitseisen voor overheden centraal stond. Dit heeft uiteindelijk geresulteerd in het Normblad SIKB 8001.

Met het Normblad SIKB 8001 als leidraad hebben wij de bestaande werkprocessen op het gebied van bodemsanering in kaart gebracht en waar nodig geoptimaliseerd. Daarbij zijn zowel de primaire processen (denk daarbij aan beschikkingsprocedures, subsidieaanvragen en de inzet van het juridische instrumentarium WBB) als de secundaire processen (bijvoorbeeld archivering, informatieverstrekking en uitbesteding van diensten) bekeken en vastgelegd in het kwaliteitssysteem.

Dit kwaliteitssysteem bevindt zich in een proces van continue verbetering. Door periodieke evaluatie wordt nagegaan op welke punten het systeem moet worden verbeterd en wordt het zo nodig bijgesteld. Eind 2004 is het Normblad volledig geïmplementeerd, inclusief de periodieke auditing.

Het uiteindelijk doel van het kwaliteitssysteem is het kunnen waarborgen van een goede en constante kwaliteit van onze producten en diensten, wat de rechtszekerheid en rechtsgelijkheid van eenieder ten goede komt.

Financieringsregelingen

Het Meerjarenprogramma (inclusief gasfabrieken) wordt gefinancierd door WBB-gelden en bijdragen van provincie, gemeenten en derden. Financiering van de ISV, Bedrijvenregeling en waterbodems vindt separaat plaats.

3. PRESTATIES EN ACTIVITEITEN

3.1. Inleiding

In het voorgaande hoofdstuk zijn de doelstellingen geformuleerd voor de onderscheiden thema's. De concrete vertaling van deze doelstellingen in prestaties en activiteiten staat centraal in dit hoofdstuk. Daarnaast is de doorloop van activiteiten uit het Meerjarenprogramma 2002-2004 beschreven.

3.2. Doorloop prestaties 2002 tot en met 2004

Een aantal van de in de vorige periode geprogrammeerde projecten is nog niet tot uitvoering gekomen. Er zijn echter ook projecten gestart die niet waren geprogrammeerd, waardoor netto geen sprake is van doorloop van prestaties uit de vorige periode. Wel zijn er in de afgelopen periode projecten in uitvoering geweest of opgestart, die leiden tot doorlopende verplichtingen in de komende programmaperiode. Navolgend worden deze kort toegelicht.

Reeds in uitvoering zijnde projecten, grondwatersaneringen en nazorgprojecten

Van de langdurige nazorgprojecten die in het Programma 2002-2004 waren opgenomen zal er nog een viertal doorlopen in de volgende periode (zie paragraaf 3.9, NAVOS, nazorg en beheersmaatregelen).

Andere reeds opgestarte projecten

Van een aantal projecten zijn in de vorige periode (2002-2004) de werkzaamheden al gestart. Het gaat om projecten waar zowel een oriënterend onderzoek is gedaan als ook projecten tot waar de sanering bijna van start gaat. Verder gaat het om 4 omvangrijke projecten in Hoogeveen, Meppel en Coevorden waar de afgelopen periode na intensieve voorbesprekingen afspraken zijn gemaakt en waar financiële verplichtingen zijn aangegaan door overeenkomsten of opdrachten. Door derden worden daarbij substantiële bijdragen aan de saneringskosten geleverd (zie ook paragraaf 3.6, Bodemsanering in landelijk gebied).

3.3. Aanpak werkvoorraad

Uit de inventarisatie van het landsdekkend beeld is een indicatie van de werkvoorraad voor Drenthe naar voren gekomen. Deze bestaat uit 39.466 locaties die potentieel verdacht zijn op bodemverontreiniging. Hiervan zijn voor ca. 2.300 locaties sanering potentieel urgent.

De komende jaren zal het landsdekkend beeld steeds verder worden ingevuld. Op basis van verdere onderzoeken naar bijvoorbeeld de dempingen in het landelijk gebied en de historische bedrijfslocaties worden steeds betere aannames gemaakt van de werkelijke werkvoorraad.

Op 1 april 2004 hebben wij van het Ministerie van VROM een toezegging gekregen van €5,4 miljoen voor de aanpak van onze werkvoorraad voor deze planperiode. Van dit bedrag is €250.000,- bestemd voor het verdere onderzoek naar de werkvoorraad.

In de komende planperiode verwachten wij 20% van de totale werkvoorraad te hebben aangepakt. Het is op voorhand duidelijk dat er onvoldoende geld is om 20% van de 2.300 genoemde locaties te saneren. Aan het einde van de programmaperiode zal duidelijk zijn, hoeveel locaties van de eerste 20% van de werkvoorraad daadwerkelijk zijn gesaneerd of gesaneerd moeten worden op kosten van de WBB.

3.4. Landelijke ontwikkelingen (Beleidsbrief Bodem van het Ministerie van VROM, december 2003 en Spoor 2, Landsdekkend beeld)

Van de werkvoorraad van 39.466 verdachte locaties schatten wij in dat er ca. 6% voldoen aan het saneringscriterium, zoals bedoeld in vorengenoemde Beleidsbrief, zodat er vermoedelijk ca. 2.300 locaties daadwerkelijk gesaneerd moeten worden.

De landelijke verkenningen voor de te stellen doelen en de aanpak van het landsdekkend beeld Spoor 2 zijn nog niet afgerond. Over de financiering wordt nog verder nagedacht en onderhandeld tussen de diverse belanghebbenden.

De reeds bestaande bodem(relevante) informatie zal de komende 2 jaar worden geordend, geactualiseerd en bekeken op leemtes. Vooruitlopend daarop is het meetprogramma voor de chemisch bodemkwaliteit - het grondwater- en bodemkwaliteitsmeetnet - uitgebreid met bestrijdingsmiddelen. Directe aanleiding hiervoor was de discussie over de milieuaspecten van de toename van de teelt van bloembollen in de provincie.

In 2005 zal - als vervolg op een oriënterend onderzoek in 2004 - een vervolgonderzoek plaatsvinden naar het organische stofgehalte in de Drentse bodem. In toenemende mate blijkt dat het organisch stofgehalte een sleutelrol speelt in relatie tot bodemvruchtbaarheid, omzettingsprocessen, bufferend en bergend vermogen, het bodemleven en de daarmee samenhangende bodembiodiversiteit, bodemlucht en bodem en de waterdoorlatende capaciteiten.

Drenthe oriënteert zich - zo mogelijk met andere provincies en/of met departementen - de komende 2 jaar op de mogelijkheden die zij heeft om het bodemleven/bodembiodiversiteit - zo nodig - te bevorderen. Verder in de programmaperiode wordt bezien - als vervolg op de oriënterende studie in het kader van het POP II - op welke wijze (wind)erosie in de provincie kan worden beperkt. Daarnaast worden de ontwikkelingen op landelijk niveau - de drie pilots Bodem en Ecologische hoofdstructuur, Bodem en RO en Bodem en fosfaatuitspoeling - gevolgd.

In samenspraak met de Productgroepen Ruimte en Water (RW) en Milieubeheer maken wij een nadere beleidsuitwerking van het gebruik van de bodem voor warmte/koudeopslag.

Door het ontbreken van financiële ruimte in het WBB-budget voor dit thema moet de financiering uit andere bronnen komen, onder andere uit eigen middelen van de provincie.

3.5. Provinciale regierol over bodemsanering

De afgelopen jaren heeft de invulling van de provinciale regierol concreet vormgekregen via het Drentse Bodemberaad, het Platform waterbodems (zie onder waterbodems) en de ISV-bodemstadsgesprekken. Ook hebben wij door het geven van presentaties tijdens door derden georganiseerde studiedagen informatie verstrekt. Verder hebben wij zelf informatiebijeenkomsten voor marktpartijen georganiseerd. De komende jaren zullen deze activiteiten in elk geval gecontinueerd worden.

Hiervoor reserveren wij de komende programmaperiode € 100.000,--.

Drentse Bodemberaad

Het Drentse Bodemberaad is een provinciaal platform, onder voorzitterschap van de provincie, waar informatieoverdracht en kennisuitwisseling plaatsvindt tussen de provincie en alle Drentse gemeenten (inclusief de rechtstreekse gemeente Emmen). Het platform komt ca. 3 keer per jaar bijeen. Oorspronkelijk opgezet vanuit de behoefte om met de gemeenten te communiceren over het uniformeren van gemeentelijke bodeminformatiesystemen is daardoor gaandeweg een verbreding opgetreden in de onderwerpen. Voor de komende planperiode zal deze brede opzet het uitgangspunt zijn. Wij willen de gemeenten actief laten participeren in het Bodemberaad. Dit gebeurt door gemeenten zelf een bijdrage te laten verzorgen over een specifiek onderwerp en door gemeenten te laten fungeren als voorzitter in werkgroepen die onder de vlag van het Bodemberaad opereren. Incidenteel worden externe partijen uitgenodigd voor een presentatie in het Bodemberaad. De onderwerpen die aan de orde komen, worden vooral bepaald door de actualiteit. De afgelopen periode zijn in dat verband onderwerpen aan bod geweest als: (interim-)beleid inzake bodemverontreiniging met asbest, gemeentelijke bodemkwaliteitskaarten, omgaan met verontreinigde wegbermen, functiegerichte saneringen, bio-logische in-situsaneringen etc.

Regierol binnen ISV

Gedurende de eerste ISV-periode hebben wij de 4 programmameenten actief ondersteund op het gebied van bodemsanering. Daartoe is vanaf 2002 met iedere individuele gemeente ca. 3 keer per jaar een ISV-bodemstadsgesprek gevoerd. Het belangrijkste onderwerp was het bespreken van de voortgang van de realisatie van het ISV-bodemprogramma. Verder is veel aandacht besteed aan de inzet die de programmameenten hebben gepleegd om te kunnen voldoen aan de taakstelling voor het opstellen van het landsdekkend beeld. Ook heeft afstemming plaatsgevonden over het bodemsaneringsbeleid, het monitoren van de bodemsaneringsoperatie en de inzet van het juridisch instrumentarium.

De 7 projectgemeenten zijn jaarlijks in februari bezocht samen met de ISV-coördinator van de Productgroep RW. Daarbij is (onder andere) geïnventariseerd of de projectgemeenten ISV-projecten met een onderdeel Bodemsanering wilden indienen. De Productgroep Bodem (Bo) heeft naar aanleiding daarvan in 2 gevallen gemeenten ondersteund bij de totstandkoming van de aanvraag voor ISV-bodemmiddelen.

In de tweede ISV-periode zal de werkwijze voor wat betreft de programmameenten worden gecontinueerd. De nadruk zal daarbij weer liggen op het begeleiden en coachen van de gemeenten in het totale proces. Per gemeente zullen jaarlijks 2 à 3 ISV-bodemstadsgesprekken worden gevoerd. De vaste agendapunten zijn: de voortgang in de realisatie, monitoring, afstemming over het bodemsaneringsbeleid en de inzet van het juridisch instrumentarium. Voor de beoordeling van de voortgang zal ook gebruik worden gemaakt van de uitkomsten van de jaarlijkse tussenevaluaties die voor het gehele ISV-programma met ingang van 2005 zullen plaatsvinden. Naast de specifieke ISV-bodem stadsgesprekken neemt de Productgroep Bo ook deel aan de algemene ISV-stadsgesprekken die op initiatief van de Productgroep RW 2 keer per jaar plaatsvinden met elke programmameente.

Begin 2005 zal de evaluatie plaatsvinden van de eerste ISV-periode op basis van de gerealiseerde doelstellingen en projecten. Overigens zal bij de programmering voor de tweede ISV-periode voorzover mogelijk al rekening worden gehouden met de uitkomsten van de proefverantwoording van de eerste ISV-periode. Belangrijk daarbij is of binnen ISV-1 niet-gerealiseerde projecten worden doorgeschoven naar ISV-2 en of binnen ISV-1 vervangende projecten zijn gerealiseerd.

Specifieke benadering van de 7 projectgemeenten zal alleen plaatsvinden als uit de jaarlijkse inventarisatieronde van de Productgroep RW naar voren komt dat er ISV-projecten te verwachten zijn, waarbij bodemsanering aan de orde is. Gezien de ervaringen van de eerste ISV-periode wordt verwacht dat gemiddeld 1 ISV-project per jaar wordt ingediend met bodemsaneringsaspecten. Daarom wordt voor deze gevallen een individueel traject met de desbetreffende gemeente als het meest effectief beschouwd.

Regierol binnen het landelijk gebied

In het landelijk gebied is voor ons een belangrijke regierol weggelegd. Alleen al vanwege het feit dat de provincie beleidsbepalend is voor zaken als de landinrichting, de SGB, Kompas en LEADER ligt een coördinerende rol van ons voor de hand.

In het kader van de landinrichting wordt vanuit de bodemsanering nauw samengewerkt met alle betrokken partijen bij het oplossen van bodemsaneringsproblemen. In de afgelopen programmaperiode is door ons in 2 herinrichtingsgebieden een begin gemaakt met het integraal oplossen van de problematiek van bodemverontreiniging. De projecten worden in de komende programmaperiode afgerond. Behalve aan de milieutechnische maatregelen wordt in deze projecten ook gewerkt aan een landschappelijke inpassing. Door het aangaan van convenanten worden eigenaren en mogelijke veroorzakers gevrijwaard, van het verhalen van kosten, in ruil voor een financiële bijdrage.

Aan de hand van de resultaten van het landsdekkend beeld zullen wij met betrokken partijen in het landelijk gebied overleg voeren. Doel hiervan is om vroegtijdig te kunnen anticiperen op ontwikkelingen in het landelijk gebied. Daardoor kan de bodemsanering geïntegreerd worden met werkzaamheden die in het kader van ruimtelijke/maatschappelijke ontwikkelingen plaatsvinden. Voor de veelal statische gevallen in het landelijk gebied is dit vaak de enige mogelijkheid om medefinanciering door marktpartijen/derden te kunnen realiseren.

Presentaties en informatiedagen

Sinds 2002 organiseren wij jaarlijks een informatiedag voor advies- en ingenieursbureaus en aannemers. De komende programmaperiode wordt dit gecontinueerd. Naast uitwisseling van kennis en informatie benutten wij deze bijeenkomst vooral om input te leveren waarmee de kwaliteit van onderzoeksrapporten, saneringsplannen en saneringen verbetert. Met betere rapporten worden de beschikkingsprocedures sneller doorlopen en kan handhaving adequater worden uitgevoerd.

Informatiedagen voor gemeenten combineren wij in principe met het Drentse Bodemberaad. Als daartoe aanleiding bestaat worden voor de gemeenten separate bijeenkomsten over specifieke onderwerpen georganiseerd.

Individuele medewerkers van de Productgroep Bo houden op ad hocbasis voordrachten en presentaties op (regionale) studiedagen en symposia. Deze worden georganiseerd door externe partijen of door ons zelf. Het betreft daarbij specifieke beleidsonderwerpen als de Bedrijvenregeling, NAVOS, waterbodems, asbest, etc. Wij beschouwen deze activiteiten als een belangrijk middel om betrokkenen in het werkveld van bodemsanering te informeren over (landelijke) beleidsontwikkelingen en de gevolgen daarvan. Mits passend binnen de individuele werkplanning zijn wij bereid hieraan medewerking te blijven verlenen. Jaarlijks zullen in totaal minimaal 10 presentaties door onze medewerkers worden gehouden.

3.6. Bodemsanering in het landelijk gebied

Voor dit thema hebben wij een bedrag gereserveerd van € 2.454.000,--. Met dit budget zullen onder andere de volgende soorten projecten worden gefinancierd.

Landinrichtingsprojecten

In het kader van het landinrichtingsproject Schoonebeek wordt gewerkt aan het opstellen van een convenant waaraan alle betrokken partijen deelnemen. Dit zijn onder andere de eigenaren van de landbouwgronden in het landinrichtingsgebied, vertegenwoordigd door de Landinrichtingscommissie, de Ministeries van LNV en VROM en de gemeenten Emmen en Coevorden, het waterschap Velt en Vecht en de provincie.

Ook in Oude Veenkoloniën is concreet onderzoek gedaan naar gedempte wijken en is een convenant opgesteld.

Beleidsgronden

Voor de komende periode zijn de volgende projecten in het kader van de beleidsgronden in het programma opgenomen: wijken te Nieuw-Buinen en gedempte wijk te Dalerveen (perceel M190).

Kleiduivenschietbaan

In de komende planperiode zal op alle 7 locaties een nader (of actualiserend) bodemonderzoek worden uitgevoerd. Het streven is om in elk geval op 1 voormalige kleiduivenschietbaan in deze planperiode een sanering te starten. De keuze van de te saneren locatie zal naast de milieuhygiënische urgentie vooral bepaald worden door de bereidheid van derden (gemeente, terreineigenaar en terreinbeherende instantie) om bij te dragen in de kosten al of niet in combinatie met ruimtelijke ontwikkelingen ter plekke. Daartoe zal na afronding van de onderzoeksfase per locatie een inventarisatie plaatsvinden bij de betrokken partijen.

Reeds opgestarte projecten

Zoals reeds is genoemd in paragraaf 3.2, Doorloop prestaties 2002 tot en met 2004, zijn er projecten in uitvoering die leiden tot doorlopende verplichtingen in deze programmaperiode. De financiering van deze verplichtingen hebben wij ondergebracht bij dit thema (Bodemsanering in het landelijk gebied).

3.7. Gebiedsgericht beleid

Specifiek per deelprogramma, zoals landinrichting en de SGB, zijn er plannen per deelgebied waarin doelstellingen, maatregelen en deelprojecten staan.

Onze activiteit bij de gebiedsgerichte samenwerking bestaat uit het actief communiceren over verontreinigde locaties met projectleiders voor andere disciplines. Zo wordt in een vroeg stadium duidelijk waar kansen liggen voor onderlinge versterking.

De te leveren prestatie hebben wij gekwantificeerd. Voor de komende periode reserveren wij € 50.000,--. Gedurende de programmaperiode willen wij in ieder geval voor een aantal verontreinigde locaties in het landelijk gebied een integrale aanpak bereiken, waarbij sprake is van medefinanciering vanuit andere geldstromen (zie bijlage 5, Integrale projecten).

Dit geldt met name voor projecten in onze 3 nationale parken Nationaal Park Dwingelderveld, Nationaal Park Drents-Friese Wold en Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa.

3.8. Locaties in projectgemeenten met milieuhygiënisch saneringscriterium

Wij reserveren € 80.000,- voor milieuhygiënisch urgente gevallen waarbij geen stedelijke ontwikkelingen zijn.

3.9. NAVOS, nazorg en beheersmaatregelen

Met de realisering van het Meerjarenprogramma landelijk gebied willen wij de aanpak van stortlocaties zoveel mogelijk integreren met landschapsontwikkeling, natuur- en recreatieve ontwikkeling en herinrichtingsplannen in het landelijk gebied. Concrete ontwikkelingen, waarin sanering van stortlocaties wordt meegenomen, zijn op dit moment nog niet aan te wijzen. Voor de komende programmaperiode reserveren wij hiervoor € 45.000,-.

Voor nazorg en beheersmaatregelen bij projecten die in de voorgaande programmaperiode zijn opgestart, is € 1.247.000,- gereserveerd.

3.10. Waterbodems

Om in de komende planperiode 20% van de achterstand in baggerwerken weg te kunnen werken, zal minimaal 600.000 m³ specie gebaggerd moeten worden. De financiering van onderhoudsspecie vindt meestal plaats door de waterschappen en de gemeenten.

Voor het onderzoeken en verwijderen van saneringsspecie kan een beroep worden gedaan op WBB-middelen. In de komende planperiode is in elk geval de sanering voorzien van het Havenkanaal in Assen. Daarnaast is de sanering voorzien van de verontreinigde waterbodem in Het Kanaal te Assen die deel uitmaakt van het geval van bodemverontreiniging aan de Catslaan/Groningerstraat te Assen. Voor deze gevallen is in deze periode een WBB-bijdrage geraamd van € 638.000,-. De overige bij ons bekende waterbodems, die in deze planperiode worden uitgevoerd, komen niet ten laste van het budget, omdat het of onderhoudsspecie betreft of gevallen van niet-ernstige verontreiniging zijn.

Het Platform Waterbodems Drenthe zal ook in de komende planperiode minimaal 3 keer per jaar bijeenkomen, onder voorzitterschap van de provincie. Binnen de organisatie van de tweede fase van het TJSW fungeert het platform tevens als regionale werkgroep. In het kader van de monitoring van de voortgang van baggerwerken zal jaarlijks een voortgangsrapportage Programmering en monitoring waterbodems Drenthe worden opgesteld.

3.11. Gasfabrieken

Onze taak is de voortgang en de kwaliteit van de uitvoering van de aanpak van de gasfabrieksterreinen te bewaken en de betrokken gemeenten optimaal te ondersteunen in dit proces.

Voor de locaties zijn plannen opgesteld om de vervuiling aan te pakken.

Om de samenwerking en de herontwikkeling van de gasfabrieksterreinen zo optimaal mogelijk te laten verlopen, wordt met een groot aantal externe partijen afspraken gemaakt en vastgelegd (Ministerie van VROM, gemeenten, projectontwikkelaars, eigenaren en energiebedrijven). Hiermee worden de verantwoordelijkheden, ten aanzien van de ontwikkeling van de plannen en de uitvoering ervan, helder in kaart gebracht.

Aanvankelijk waren de locaties te Meppel en Assen in de eerste uitvoeringsperiode (tot 2005) opgenomen. De voorbereiding van de uitvoering van de bodemsanering in afstemming met de stedenbouwkundige invulling heeft op beide locaties meer tijd gevraagd dan verwacht. In de komende planperiode zal de sanering van zowel de locaties Assen en Meppel, als Coevorden worden gestart. De totale geraamde kosten hiervoor zijn € 6.000.000,--.

3.12. Asbest

Hoewel in Drenthe geen bedrijven zijn geweest die asbest produceerden of als primaire grondstof verwerkten, komt asbestverontreiniging met enige regelmaat voor. Omdat er geen duidelijk aanwijsbare gebieden of zones zijn met asbestverontreiniging zal de aanpak van asbestverontreinigingen vooral plaatsvinden op basis van individuele gevalssituaties. Wel is de provincie voornemens in deze planperiode een nadere inventarisatie te doen naar de aanwezigheid van specifiek met asbest verontreinigde locaties. Daartoe zal een BIO worden verricht. Hiervoor is een bedrag van € 100.000,-- gereserveerd. Het projectplan hiervoor wordt in 2005 opgesteld.

3.13. Inzet juridisch instrumentarium

Wij beogen om per jaar een aantal veroorzakers en grondeigenaren met een ernstige verontreiniging of een vermoeden daarvan te benaderen met als eis dat zij nader onderzoek verrichten op straffe van een bevel tot nader onderzoek. Hierbij wordt geen financiële bestuurscompensatie in het vooruitzicht gesteld, behalve daar waar redelijkerwijs van de eigenaar (niet veroorzaker) niet verlangd kan worden dat hij onderzoek verricht buiten zijn eigendom. Daar is samenwerking met de provincie mogelijk.

Particuliere bewoners (eigenaren) gaan wij met ons bevelsinstrumentarium benaderen, zoals is beschreven in de notitie Beleid inzake kostenverhaal, Ministerie van VROM, gepubliceerd in de Staatscourant, 26 april 2002, nummer 81. Dit betekent samengevat het volgende.

Particuliere eigenaren krijgen alleen een bevel tot nader onderzoek en/of saneringsonderzoek voor de bodemverontreiniging op hun perceel indien:

- zij de veroorzakers zijn of
- de verontreiniging is ontstaan door een HBO-tank of
- geen marktconforme prijs is betaald of
- het perceel niet bestemd is voor bewoning

Het maakt hierbij niet uit of sprake is van een schuldige of niet-schuldige eigenaar (perceel gekocht voor of na 1 januari 1993).

Particuliere eigenaren die niet vallen onder het vorenstaande gaan wij geen bevel geven en kunnen wij vrijwaren van de verplichting tot het doen van een onderzoek en sanering. Gaat de provincie dan zelf saneren dan kan er sprake zijn van waardevermeerdering van het perceel. Het verhalen van deze waardevermeerdering zal achterwege worden gelaten (ongerechtvaardigde verrijking).

Dit betekent dat percelen van particulieren die verontreinigd zijn en waar wij geen bevelsinstrumentarium op los laten, kunnen worden meegenomen in deze programmering voorzover de verontreiniging ernstig en urgent is. Een probleem hierbij is echter dat de huidige systematiek van de drempelbijdrage, waarbij de gemeente de eerste € 45.378,-- dient te betalen, een belemmering vormt om saneringen bij particulieren uit te kunnen voeren.

Het betreft immers veelal relatief kleine gevallen, waarvan de totale kosten in de orde van de drempelbijdrage liggen. In de praktijk betekent dit dat de gemeente nagenoeg de gehele sanering dient te betalen. Omdat de aanpak van dit soort gevallen bij de gemeente meestal een lage prioriteit zal hebben, leidt dit er toe dat op termijn stagnatie zal gaan optreden bij de aanpak van particuliere saneringsgevallen. Om particulieren te stimuleren hun verontreinigde locaties te saneren, zijn geen financieringsmiddelen beschikbaar. Wel is € 80.000,- gereserveerd voor milieu-urgente gevallen (zie paragraaf 3.8.).

Daarnaast benaderen wij, per jaar tenminste 5 tot 10 gevallen, grondeigenaren voor het stimuleren tot sanering met financiële steun in het kader van de Bedrijvenregeling of de daaropvolgende wettelijke subsidieregeling. De bedrijven zullen van tevoren op kansrijkheid worden geselecteerd.

Bovendien zullen wij in clusterverband in een tweetal gevallen tot gezamenlijke bodemsaneringsafspraken overgaan, namelijk bij de cluster Fabrieksweg te Hoogeveen en bij de cluster De Holwert te Coevorden.

3.14. Toezicht en handhaving

De locaties worden tijdens de sanering bezocht door toezichthouders. De controle richt zich vooral op de (tijdige) start van de sanering, eventuele afwijkingen van het saneringsplan, de afvoer van verontreinigde grond en de beoordeling achteraf van het evaluatierapport. Bij de controle zal in sommige gevallen ook gebruik worden gemaakt van contra-expertiseonderzoek waarbij, in onze opdracht, monsters worden genomen van de al gesaneerde locatie of van partijen grond die worden afgevoerd. Hiervoor reserveren wij € 25.000,-.

De komende jaren zal sanering van locaties met name door marktpartijen plaatsvinden. Omdat wij geen zicht hebben op de planning van deze activiteiten, is het aantal te handhaven saneringen moeilijk in te schatten.

Wij verwachten dat de komende periode, per jaar, ongeveer 30 à 40 saneringen (WBB + SEB) van start gaan. Iedere saneringslocatie zal minimaal 3 keer worden bezocht door de toezichthouders. Verder hebben wij ook nog een aantal lopende saneringen waar wij toezicht op houden.

3.15. Kwaliteitsborging

Jaarlijks stellen wij een auditprogramma vast waaraan de medewerkers Bodemsanering deelnemen. Doel van het programma is te toetsen of elke medewerker Bodemsanering zich houdt aan de afspraken die zijn vastgelegd in het kwaliteitssysteem.

Daarnaast kent elk werkproces, dat is vastgelegd in het kwaliteitssysteem, een eigen beheerder. Deze beheerder voert periodiek een evaluatie uit van het desbetreffende proces en achterhaalt op welke punten het kwaliteitssysteem moet worden verbeterd. Voor het laten uitvoeren van de periodieke audits door externen reserveren wij € 50.000,-.

3.16. Bijzonder inventariserende onderzoeken

Wij reserveren € 428.000,- voor het uitvoeren van BIO's. Gedacht moet worden aan studies in het kader van het TJSW en chemische wasserijen. Met het bedrag wordt bovendien de bijdrage betaald voor IPO-onderzoek en wordt de jaarlijkse bijdrage bekostigd voor de Stichting BSB Drenthe en Groningen.

3.17. Bodemprestatie-eenheden

In vorengenoemde thema's hebben wij aangegeven welke voorgenomen prestaties wij gaan leveren in de programmaperiode 2005-2009. Deze prestaties zijn toetsbaar weergegeven in onderstaande tabel.

Moment	Gepland 2005 tot en met 2009	
	Totaal	Waarvan SEB
Aantal saneringen	120	100
Aantal onderzoeken	250	125
Aantal m ² verontreinigd oppervlak	130.520 (*1)	20.000 (*1)
Aantal m ³ verontreinigde grond	280.845 (*3)	38.000 (*3)
Aantal m ³ verontreinigde grondwater	78.040 (*0,4)	58.000 (*0,4)
Aantal bodemsaneringsprestatie-eenheden	1.161.471	157.200

4. FINANCIËLE MEERJARENPLANNING EN MULTIPLIER

In paragraaf 2.3 is bij de Aanpak werkvoorraad (onder Bodem) uiteengezet dat voor de uitvoering van de bodemsanering een financiële bijdrage van een aantal partijen wordt verwacht. Dit komt niet vanzelf. Door allerlei activiteiten willen wij deze bijdragen realiseren. De inzet van het juridische instrumentarium, subsidieverlening via de Bedrijvenregeling, sluiten van overeenkomsten en het geven van voorlichting zijn de belangrijkste middelen om het doel te bereiken.

Het indicatieve budget voor de uitvoering van het Meerjarenprogramma WBB 2005-2009 in Drenthe bedraagt € 11,467 miljoen. Voor een realistische meerjarenprogramma is een rijksbijdrage geraamd van € 19,296 miljoen op een totaal geraamd bedrag van € 39,395 miljoen (multiplier van 2,04) (zie bijlage 3, Financiële paragraaf op basis van realistische begroting). De geraamde overschrijding van het indicatieve budget bedraagt daarmee ruimschoots meer dan 30%. De overschrijding van het indicatieve budget wordt voornamelijk veroorzaakt doordat in het Programma 2005-2009 de uitvoering van een aantal omvangrijke projecten is geprogrammeerd, waarover de afgelopen periode door middel van convenanten of contracten financiële afspraken zijn gemaakt met derden. Al deze projecten zijn zodanig obstakelvrij dat de sanering in 2005 of 2006 daadwerkelijk kan starten. De rijksbijdrage voor deze projecten én de 3 gasfabrieken alleen al is geraamd op bijna € 11 miljoen.

Het voorliggende meerjarenprogramma is gemaakt met als uitgangspunt het indicatieve budget. Daarbij is rekening gehouden met de mogelijkheden die er zijn om in de programmaperiode 2005-2009 de uitvoering van de grote projecten te temporiseren. Daarnaast is een aantal voorgenomen activiteiten in het landelijk gebied (kleiduivenschietbanen, aanpak milieuhygiënisch urgente gevallen in projectgemeenten) en een aantal BIO's sterk gereduceerd. De programmering leidt tot een geraamde rijksbijdrage van € 11,467 miljoen op een totaal geraamd bedrag van € 27,505 miljoen (multiplier van 2,4). Wel leidt dit tot substantiële verplichtingen voor de periode na 2009 (minimaal € 3 miljoen aan rijksbijdrage). Mochten er in deze programmaperiode alsnog extra rijksmiddelen beschikbaar komen, bijvoorbeeld door onderbesteding bij ander bevoegd gezag, dan biedt ons dat de mogelijkheid om getemporeerde projecten alsnog te versnellen en (gedeeltelijk) uit te voeren. Ook meer marktparticipatie kan leiden tot versneling van de uitvoering.

Naast de WBB-saneringen schatten wij in dat, in de komende programmaperiode, 100 saneringen in eigen beheer (SEB-saneringen) worden uitgevoerd. De SEB-projecten in Drenthe kosten de laatste jaren gemiddeld € 50.000,--.

Personele inzet

Voor de uitvoering van de activiteiten, zoals die zijn genoemd in hoofdstuk 3 van dit programma, is een overzicht gemaakt van de personele inzet. Dit overzicht is opgenomen als bijlage 4 van dit programma (Overzicht van uren en benodigde formatie-eenheden (fte's)). Wij verwachten met een inzet van 15,0 fte's (inclusief handhaving) de genoemde activiteiten uit te kunnen voeren.

5. EVALUATIE

Het halen van de in hoofdstuk 2 beschreven doelstellingen evalueren wij periodiek. De financiële voortgang van het budget WBB stellen wij halfjaarlijks vast.

De voortgang van de aan dit budget gekoppelde projecten houden wij per kwartaal bij. Jaarlijks evalueren wij voortgang van de projecten van derden op basis van de monitoringsgegevens.

De voortgang en de kwaliteit van de bodemsaneringsoperatie wordt in het projectleidersoverleg bewaakt (ca. 8 keer per jaar). Jaarlijks vindt een evaluatie plaats van de kwaliteit van de geleverde werkzaamheden van ingenieursbureaus. De resultaten van deze evaluatie worden naar derden teruggekoppeld. De voortgang zal aanleiding geven tot het versnellen of temporiseren van de werkzaamheden die gekoppeld zijn aan het WBB-budget.

De sanering door derden wordt ook gevolgd en zo nodig worden extra inspanningen verricht om de voortgang te stimuleren.

De voortgang vergelijken wij met de totale werkvoorraad en de gestelde doelen in de planperiode 2005-2009.

Aan het einde van deze planperiode stellen wij een eindevaluatie op.

BIJLAGEN

1. Wet bodembescherming

Doel van de saneringsregeling

De saneringsregeling van de WBB biedt een breed wettelijk kader voor bodemonderzoek en bodemsanering. De werkingssfeer strekt zich in beginsel uit tot alle gevallen van bodemverontreiniging, zowel de ernstige als de niet-ernstige, zonder onderscheid naar de sanerende partij, particulieren, dan wel de overheid.

Met de saneringsparagraaf van de WBB is de rol van de provincie versterkt. Naast operationele taken heeft de provincie ook instrumentele taken en bevoegdheden voor onderzoek en sanering gekregen. De vervuiler dan wel de eigenaar of de gebruiker zijn nu in eerste instantie aan te spreken op de aanpak van de verontreiniging. De provincie fungeert als vangnet in die situaties waarin door anderen geen maatregelen kunnen worden genomen. Daarnaast fungeert de provincie als coördinator en regisseur voor de saneringen die in eigen beheer worden uitgevoerd.

Bodemonderzoek en milieuhygiënische beoordeling van bodemverontreinigingsgevallen

Algemeen

Binnen het bodemsaneringsbeleid wordt gewerkt met interventiewaarden bodemsanering, indicatieve niveaus voor ernstige verontreiniging en streefwaarden. In de Circulaire streefwaarden en interventiewaarden, 4 februari 2000, is een overzicht gegeven van:

- alle beschikbare interventiewaarden bodemsanering en indicatieve niveaus voor ernstige bodemverontreiniging, inclusief de bijbehorende streefwaarden
- meetvoorschriften
- parameters voor het bepalen van de saneringsurgentie en het saneringstijdstip

Voorts wordt een richtlijn gegeven voor het omgaan met niet-genormeerde stoffen.

Als uitgangspunt voor het stellen van normen in het gehele milieubeleid geldt dat een risicobenadering wordt toegepast.

Overschrijding van de interventiewaarde impliceert dat zich potentiële risico's voor mens en/of milieu voor kunnen doen en een sanering noodzakelijk is. Het tijdstip waarop een sanering dient te worden uitgevoerd, wordt vastgesteld op basis van een risicobeoordeling van de actuele situatie.

Hieronder wordt nader op deze zaken ingegaan.

Bodemonderzoek

Om inzicht in de kwaliteit van de bodem te verkrijgen is het uitvoeren van bodemonderzoek noodzakelijk. Het vaststellen van de bodemkwaliteit kan om vele redenen gewenst zijn. Los van de achtergrond is bij de uitvoering van het onderzoek een systematische werkwijze van belang. Om hierin structuur aan te brengen zijn onderzoeksprotocollen opgesteld.

In de WBB zijn de volgende onderzoeksfasen aangegeven:

- oriënterend onderzoek
- nader onderzoek
- saneringsonderzoek

Aan de fase van het oriënterend onderzoek gaat vaak nog een vooronderzoek vooraf. In het vooronderzoek worden de beschikbare gegevens geïnventariseerd. Voor het oriënterend en het nader onderzoek zijn protocollen ontwikkeld en gepubliceerd in 1994. Voor het saneringsonderzoek is een Programma van eisen opgesteld en wordt richtinggevend en niet-limitatief aangegeven welke aspecten in het saneringsonderzoek aandacht vragen.

Naast het onderzoek dat in het kader van de saneringsparagraaf van de WBB plaatsvindt, zijn de volgende wettelijk gestructureerde bodemonderzoeken beschikbaar:

- het onderzoek in het kader van de Bouwverordening, ex Woningwet
- het nulsituatie-onderzoek krachtens de Wet milieubeheer/WBB
- het onderzoek in het kader van artikel 5.5 van het Inrichtingen- en vergunningenbesluit, ex Wet milieubeheer.

Daarnaast kunnen bedrijven zelf in het kader van de BSB-operatie een inventariserend onderzoek (laten) uitvoeren.

Beoordeling van de ernst van het geval van bodemverontreiniging

Van een geval van ernstige bodemverontreiniging is sprake indien de gemiddelde concentratie van ten minste 1 verontreinigende stof gemeten in minimaal 25 m³ grond of gemeten in minimaal 100 m³ grondwater hoger is dan de interventiewaarde bodemsanering. Dit wordt het volumecriterium genoemd.

In specifieke situaties is het ook mogelijk dat ondanks dat niet aan het volumecriterium wordt voldaan, toch sprake is van een geval van ernstige bodemverontreiniging. Dit is aan de orde als in die specifieke situatie de functionele eigenschappen van de bodem ernstig zijn verminderd of dreigen te worden verminderd.

Dit is bijvoorbeeld het geval indien bij een puntbron hoge gehalten worden aangetroffen, de interventiewaarden bodemsanering worden overschreden, maar niet in een bodemvolume groter dan 25 m³. Als een dergelijke situatie bij het uitblijven van maatregelen redelijkerwijs gesproken zal leiden tot een situatie waarbij het volumecriterium op termijn zal worden overschreden, wordt het geval van bodemverontreiniging wel als ernstig beoordeeld.

Voor verontreinigingen met stoffen waarvoor indicatieve niveaus voor ernstige verontreiniging zijn opgesteld, wordt het oordeel over de ernst van de verontreiniging mede gebaseerd op:

- de aanwezigheid van andere stoffen op basis waarvan sprake is van een geval van ernstige verontreiniging
- een ad hocbepaling van de actuele risico's
- een aanvullend onderzoek naar de potentiële risico's van de desbetreffende stof

Beoordeling van de urgentie van het geval van bodemverontreiniging

Voor gevallen van ernstige bodemverontreiniging wordt bepaald of sprake is van urgentie om het geval te saneren. Hiermee wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen urgente en niet-urgente saneringen. De beslissing urgent/niet-urgent wordt genomen op basis van de actuele risico's die de bodemverontreiniging met zich meebrengt, gezien het gebruik van de bodem. Actuele risico's kunnen zich voordoen voor de mens (humaantoxicologische risico's), plant of dier (ecotoxicologische risico's) of gezien de verspreiding (verspreidingsrisico).

Er is sprake van urgentie als bij ten minste 1 van de 3 aspecten (humaan, ecosysteem of verspreiding) sprake is van een bepaald risico.

Aan de hand van een urgentiebepaling wordt het moment van saneren vastgesteld, waarbij onderscheid wordt gemaakt in:

1. urgente gevallen: sanering dient op een door het bevoegd gezag nader te bepalen tijdstip aan te vangen. Op dit moment wordt als uiterste grens het jaartal 2015 gehanteerd;
2. niet-urgente gevallen: sanering of beheersen van de verontreiniging dient voor 2030 plaats te vinden.

Tijdstipbepaling urgente verontreinigingen

Met behulp van de urgentiesystematiek wordt het tijdstip van de start van de sanering bepaald. Onder start van de sanering wordt het moment verstaan waarop de eerste werkzaamheden voor daadwerkelijke uitvoering zijn uitbesteed. De systematiek is tweeledig van opzet.

1. De tijdstipbepaling vindt plaats op basis van 3 milieuhygiënische criteria.

Het resultaat is indeling in een urgentiecategorie. De urgentiecategorie geeft de periode aan waarbinnen met de sanering moet worden gestart, gerekend vanaf het moment dat de beschikking ernst en urgentie is afgegeven. Er zijn binnen de systematiek 3 categorieën te onderscheiden:

- categorie I: met de sanering moet worden gestart binnen 0-4 jaar
- categorie II: met de sanering moet worden gestart binnen 5-10 jaar
- categorie III: voor 2015 moet met de sanering worden gestart

De periodes zijn gerelateerd aan het moment van afgifte van de beschikking ernst en urgentie, of - voor bedrijven die in de BSB-operatie participeren - aan de datum dat de nieuwe PR-4-score is afgegeven door de Stichting BSB. De eerdergenoemde circulaire vervangt de PR-4-score. Op verzoek kunnen reeds beoordeelde PR-4-scores worden herbeoordeeld. De Stichting BSB stelt hiervoor een overgangstermijn vast.

2. Definitieve tijdstipbepaling binnen de categorie vindt plaats op basis van de maatschappelijke criteria (MC).

Binnen de onderscheiden categorieën en in principe niet tussen de categorieën, is er sprake van een bandbreedte. Binnen de bandbreedte van de desbetreffende categorie wordt, rekening houdend met de MC, het definitieve tijdstip/jaar van start van de sanering bepaald. De MC zijn - vanwege het feit dat bij de beoordeling van ieder individueel geval andere, onvergelijkbare omstandigheden een rol spelen - niet kwantificeerbaar binnen een algemeen landelijke systematiek. Om deze reden wordt gesteld dat de mate waarin de MC invloed hebben op het startmoment ter beoordeling is van het bevoegd gezag dat de beschikking afgeeft. Als MC, die een rol kunnen spelen bij aanpassing van de start van sanering, kunnen worden beschouwd:

- financiële/bedrijfseconomische overwegingen
- autonome bedrijfs- en/of gebiedsontwikkeling
- aanvullende milieuhygiënische overwegingen
- stand van de techniek
- sociale overwegingen

Voor de SEB vindt definitieve vaststelling plaats in overleg tussen het bevoegd gezag en de aanvrager van de beschikking. De instantie die de beschikking verleent, in casu de provincie, heeft hierbij het laatste oordeel.

De einddatum, zoals opgenomen in de beschikking, is hard. In paragraaf 3.3, van de Circulaire tweede fase inwerkingtreding Saneringsregeling WBB, is opgenomen dat uiterlijk op het in de beschikking aangegeven tijdstip met de sanering dient te worden begonnen. Indien niet op het vastgestelde tijdstip met de sanering is of wordt begonnen, kan het bevoegd gezag een saneringsbevel geven.

De categorie-indeling op basis van milieuhygiënische criteria

De milieuhygiënische beoordeling vindt binnen de systematiek van tijdstipbepaling plaats op basis van humane blootstellingsrisico's, ecologische risico's en verspreidingsrisico's. In de systematiek is voor alle drie de criteria beschreven hoe een risicoscore, met daaraan gekoppeld een gewenste termijn van sanering, moet worden vastgesteld.

De beoordeling vindt plaats op basis van de volgende locatiegegevens:

- het humane risico, beoordeeld aan de hand van het aantal malen overschrijding van de verontreinigende stoffen van het maximaal toelaatbaar risico;
- de ecologische risico's, gebaseerd op het aantal malen HC50-overschrijding in relatie tot de kwetsbaarheid van de verontreinigde locatie (op dit punt bestaat nog discussie);
- de verspreidingsrisico's, gebaseerd op de jaarlijkse volumetoename (volumescore) van de grondwaterverontreiniging boven de interventiewaarde en de termijn waarop een verontreiniging in het grondwater kwetsbare objecten bereikt (objectscore).

Selectie van de kwetsbare objecten

Indien sprake is van ecologische risico's, conform de urgentiesystematiek, wordt een geval bij de tijdstipbepaling ingedeeld in categorie II. Indien de locatie in een ecologisch of natuurwetenschappelijk waardevol gebied is gelegen, wordt aan het geval een tijdstip binnen categorie I toegekend. Deze ecologisch waardevolle gebieden moeten in de toekomst nog duidelijk worden omschreven. Nu zijn bij de tijdstipbepalingen alleen de gevallen die binnen de bestaande natuurgebieden uit de ecologische hoofdstructuur liggen (ontleend aan het Provinciaal natuurbeleidsplan uit 1992) in categorie I ingedeeld.

Voor de berekening van de objectscore is gebruikgemaakt van de eenvoudige modelberekeningen die door de Werkgroep Tijdstipbepaling zijn voorgesteld en nu in de circulaire zijn opgenomen. Daarbij wordt voor de onverzadigde zone eveneens via eenvoudige modellen de verticale transportsnelheid, en daarmee de periode waarbinnen een watervoerend pakket wordt verontreinigd, bepaald. Op dit punt wijkt de systematiek dus af van de urgentiesystematiek.

Volgens de systematiek van tijdstipbepaling dienen in ieder geval de volgende objecten te worden beschermd:

- de grens van industriële waterwinningen en de grens van de 25-jaarzone van openbare drinkwaterwinningen
- de bijzondere (oppervlakte)wateren
- de woon- of landbouwgebieden waar, door opkwellend verontreinigd water, onacceptabele blootstellingsrisico's worden verwacht. Deze risicobeoordelingen dienen, conform de werkwijze als omschreven in de Handleiding van de urgentiesystematiek, te worden uitgevoerd.

De omschrijving van de bijzondere oppervlaktewateren verschilt van provincie tot provincie. Daarnaast zal ook de beschikbare informatie (deels) maatgevend zijn voor de geselecteerde objecten en de nauwkeurigheid van de begrenzing. Daarom is door de Werkgroep tijdstipbepaling hieraan geen definitieve invulling gegeven. Het is de taak van de provincie om deze objecten nader aan te duiden.

Op grond van dit gegeven is besloten als volgt te werk te gaan.

- Bij de in 1996 uitgevoerde tijdstipbepalingen, alleen de milieubeschermingsgebieden I (grondwaterbeschermingsgebied) en III (bodembescherming) als te beschermen object te beschouwen, wordt nu ook het milieubeschermingsgebied II (stilte en bodem) als te beschermen object beschouwd.
- In de nabije toekomst een onderbouwde keuze van de te beschermen objecten te maken. Overleg met andere afdelingen binnen het provinciaal apparaat is hiervoor noodzakelijk.

Hier wordt nogmaals benadrukt dat de in deze rapportage gepresenteerde tijdstipbepalingen slechts een indicatief karakter hebben. De definitieve tijdstipbepaling vindt plaats in de beschikking over de ernst en urgentie die van elke locatie wordt afgegeven.

Asbest

Asbest - Beoordeling ernst en urgentie

Op 25 maart 2004 is per brief door het Ministerie van VROM het definitieve beleid rond asbest in bodem, grond en puin(granulaat) kenbaar gemaakt. De interventiewaarde voor asbest is daarmee definitief vastgesteld op 100 mg/kg gewogen (= concentratie serpentijnasbest vermeerderd met 10 maal de concentratie amfiboolasbest). Deze waarde geldt tevens als restconcentratienorm voor hergebruik van asbesthoudende bulkmaterialen. Er is afgezien van het opstellen van een streefwaarde voor asbest. In de brief is aangekondigd dat begin 2004 een protocol wordt opgesteld dat invulling geeft aan het saneringscriterium voor asbest. Zolang dit protocol er niet is, wordt inzake het vaststellen van de ernst en de urgentie van asbestverontreiniging in de bodem aangesloten bij de systematiek uit het rapport Beoordeling van de risico's van bodemverontreiniging met asbest (2003) van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. Daarbij wordt rekening gehouden met de kanttekeningen, zoals gemaakt door de Technische Commissie Bodembescherming (TCB) in haar advies van 21 oktober 2003 over de Integrale beleidslijn asbest.

Op grond van deze documenten is sprake van een geval van ernstige verontreiniging met asbest, indien in een bodemvolume van ten minste 25 m³ (bij bemonstering in ruimtelijke eenheden van 7 m x 7 m en een diepte van 0,5 m) de interventiewaarde wordt overschreden.

Voor het vaststellen van de saneringsurgentie sluiten wij aan bij het stappenplan uit het rapport van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. Dit stappenplan bestaat grofweg uit 3 stappen, waarbij de kanttekeningen uit het TCB-advies zijn meegenomen, behoudens de opmerking dat de bovenste 1 m van de bodem geen asbest boven de 100 mg/kg zou mogen bevatten.

Stap 1.

Eenvoudige toetsing. Bevindt het asbest zich dieper dan 0,5 m -m.v., bevindt het zich onder verharding of bebouwing, is het geen asbestweg of sportterrein, is er géén bebouwing in de omgeving, bevindt het zich in een (natte) waterbodem en is de concentratie hechtgebonden asbest < 1.000 mg/kg? Als alle vragen bevestigend kunnen worden beantwoord is er geen sprake van locatiespecifieke risico's en stopt de verdere beoordeling. Bij 1 of meer ontkennende antwoorden volgt stap 2.

Stap 2.

Bepaling respirabele asbestvezels in de bodem. Is de concentratie respirabele vezels in de bodem < 10 mg/kg (gewogen)? Een ontkennend antwoord leidt direct tot stap 3. Wordt de vraag positief beantwoord en grenst de verontreiniging niet aan bebouwing, wordt de verontreiniging niet regelmatig betreden en bevindt de verontreiniging zich niet op maaiveldniveau, dan worden geen locatiespecifieke risico's verwacht. In alle andere gevallen volgt stap 3.

Stap 3.

Meting van asbestvezelconcentratie in de buiten- en/of binnenlucht. Als de asbestvezelconcentratie in de lucht minder is dan 1.000 vezelequivalenten/m³ dan zijn er geen locatiespecifieke risico's. Wordt deze waarde overschreden dan is er wel sprake van locatiespecifieke humane risico's. Overigens is de TCB van mening dat het de voorkeur verdient om in plaats van (binnen)luchtmonsters eerst veegmonsters (van gevels of stof) te nemen en deze op de aanwezigheid van asbest te analyseren. Alleen bij aanwezigheid van asbest dienen aanvullend luchtmetingen plaats te vinden.

Aanpak van de bodemverontreiniging

Algemeen

De WBB hanteert het uitgangspunt dat de veroorzaker/eigenaar/gebruiker in principe zelf de sanering moet (laten) uitvoeren. Vindt SEB niet vrijwillig plaats dan kan gebruik worden gemaakt van het bevelsinstrumentarium op grond van de WBB. Ten slotte kan de overheid zelf tot onderzoek en sanering overgaan als anderen dat nalaten.

In eerdere fasen van het bodemonderzoek zijn de omvang, ernst en urgentie vastgesteld. Bij de aanpak van een geval van bodemverontreiniging is een aantal opeenvolgende stappen te onderscheiden:

1. saneringsonderzoek
2. saneringsplan en sanering (inclusief bestek)
3. evaluatie en nazorg

Veelal parallel aan de hiervoor genoemde stappen worden zo nodig nog andere stappen uitgevoerd, zoals bijvoorbeeld het treffen van tijdelijke beveiligingsmaatregelen.

De provincie Drenthe heeft in de Provinciale omgevingsverordening nadere regels vastgelegd welke gegevens in het saneringsplan moeten worden opgenomen. Deze nadere regels hebben kort samengevat betrekking op:

- de vermelding van de opdrachtgever
- de motivering van afwijking van protocollen
- het vrijkomen van reststoffen en emissies
- de tijdsduur van de sanering
- de vergunningen
- als de sanering in fasen wordt uitgevoerd, de inhoud en de perioden van die fasen
- het melden van financiële afwijkingen van meer dan 15% tijdens de uitvoering
- het toezicht op de nazorg

Met het saneringsplan moet op grond van artikel 39 van de WBB worden ingestemd door GS. Het saneringsplan moet gericht zijn op de sanering binnen afzienbare termijn. Vooral nog wordt daarbij uitgegaan van uitvoering van de sanering binnen 1 à 2 jaar na instemming met het saneringsplan.

Teneinde tot uitvoering van sanering te komen, wordt het saneringsplan uitgewerkt in een bestek.

Tot de sanering kunnen ook maatregelen behoren die de sanering mogelijk moeten maken (bijvoorbeeld de sloop van opstallen) en die gemoeid zijn met de opslag en verwerking van de verontreinigde grond. Tot de sanering behoort tevens de oplevering. Hierbij kan worden gedacht aan het eenmalig verrichten van controlemetingen en het wegnemen van beveiligingsvoorzieningen. Tevens valt hieronder het zoveel mogelijk in de oude staat terugbrengen van de locatie. De bij de uitvoering van de sanering aangerichte schade wordt uiteraard financieel vergoed, maar indien de bodem na sanering voor de mens niet meer aan alle functies kan voldoen (bijvoorbeeld met betrekking tot de draagkracht of de vruchtbaarheid) worden daarvoor in het kader van de WBB geen voorzieningen getroffen.

Eindbemonstering

Voordat een sanering kan worden beëindigd, moet door eindbemonstering worden nagegaan of de saneringsdoelstelling is gerealiseerd. In de praktijk werden eindbemonsteringen niet uniform uitgevoerd.

In 2003 zijn door het SIKB protocollen ontwikkeld voor milieukundige begeleiding en evaluatie van bodemsaneringen. Met ingang van 2005 moeten eindbemonsteringen van bodemsaneringen in Drenthe worden uitgevoerd op basis van de werkwijzen beschreven in de VKB-protocollen 6001, 6002 en 6003.

Evaluatie en nazorg

De sanering wordt afgerond met een evaluatierapport. Daaruit moet blijken of de sanering volgens plan is uitgevoerd. In het saneringsplan zijn de toetspunten van het evaluatierapport reeds aangegeven. Indien er sprake is van een saneringsvariant waarbij (een deel van) de verontreiniging resteert dienen er afspraken te worden gemaakt over:

- veiligheidsmaatregelen tegen verspreiding of blootstelling naar mens, dier of plant
- gebruiksbeperkingen ten aanzien van de locatie; bijvoorbeeld geen moestuin, park, recreatie of woningbouw
- nazorg en monitoring van de locatie

Nazorgmaatregelen met periodieke controles (monitoring) van het grondwater zijn een vaak voorkomend verschijnsel na afloop van een sanering, waarbij significante (bijvoorbeeld boven de tussenwaarde) restconcentraties om wat voor redenen dan ook aanwezig blijven.

Periodieke bemonstering van het grondwater is daarbij een goed middel om eventuele verspreiding te controleren.

Beveiligingsmaatregelen

Tijdelijke beveiligingsmaatregelen zijn gericht op het tegengaan van de verspreiding van de verontreiniging en de schadelijke gevolgen daarvan op zodanige wijze dat de verontreiniging van de omgeving wordt geïsoleerd. Bij het overwegen van beveiligingsmaatregelen is het van belang dat een voorlopige maatregel een sanering niet in de weg mag staan. De maatregelen dienen om de urgentie van de definitieve voorzieningen op te schorten en de situatie te beheersen. Deze maatregelen kunnen getroffen worden gedurende het gehele tijdsverloop van de aanpak van een geval.

Juridisch instrumentarium

Er zijn verschillende bevelen in de WBB opgenomen. De reden is dat het bevelsinstrumentarium primair is bedoeld om veroorzakers, eigenaren/erfpachters en bedrijfsmatige gebruikers zo nodig te dwingen zelf onderzoek en sanering uit te voeren.

Soorten bevelen

De WBB kent de volgende bevelen:

1. bevel tot nader onderzoek (artikel 43 van de WBB)
2. bevel tot sanering (artikel 43 van de WBB)
3. conformiteitbevel (artikel 44 van de WBB)
4. aanwijzing (artikel 4 van het Besluit verplicht bodemonderzoek bedrijfsterreinen)
5. gedoogbevel (artikel 49, juncto artikel 30, van de WBB)
6. stakingsbevel (artikel 49, juncto artikel 30, van de WBB)

Degene aan wie een bevel kan worden gegeven

De voorkeursvolgorde

Het bevel zal met name worden ingezet om onderzoek en SEB af te dwingen. De tekst van de WBB laat een zekere mate van beleidsvrijheid met betrekking tot degene aan wie het bevel gericht zal worden.

Niettemin kan uit de wetsgeschiedenis een beleidsmatige voorkeursvolgorde worden afgeleid (kanalisatie van het bevel). Daarmee wordt niet bedoeld een kader te scheppen waaraan met een bevel geconfronteerde partijen rechten kunnen ontlenuen. De provincie is niet verplicht per geval een diepgaand onderzoek in te stellen of een bevel, aan een andere (rechts)persoon, meer in de rede ligt. Dit zou voor de provincie te grote bewijsproblemen met zich meebrengen. De uiteindelijke keuze van degene aan wie een bevel wordt gegeven is wel toetsbaar aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur.

De eerste vorm van kanalisering houdt in dat het bevel bij voorkeur zou moeten worden gegeven aan de veroorzaker van de verontreiniging en dan pas aan de eigenaar of erfpachter. Indien sprake is van meer dan één veroorzaker, kan worden gedacht aan degene met het grootste aandeel in de veroorzaking.

Een andere vorm van kanalisering houdt in dat het bevel bij voorkeur wordt gericht tot degene op wiens grondgebied zich de oorzaak van de verontreiniging bevindt.

Een derde vorm van kanalisering houdt in dat het bevel in geval van meer dan één recht-hebbende bij voorkeur wordt gericht tot degene met het grootste grondoppervlak.

In het algemeen bestaat de voorkeur voor degene die het beste (financieel) in staat kan worden geacht het bevel op te volgen.

De veroorzaker

De bevelen op grond van artikel 43 van de WBB kunnen worden gericht tot de veroorzaker van een geval van bodemverontreiniging, zelfs wanneer de veroorzaker geen rechthebbende op het verontreinigde terrein is.

Een veroorzaker die het grondgebied van een naastliggend perceel heeft verontreinigd, kan een bevel tot nader onderzoek of een bevel tot sanering krijgen. Ook kan een veroorzaker die zijn eigen terrein heeft verontreinigd en vervolgens verkocht en verlaten heeft in aanmerking komen voor een dergelijk bevel.

In artikel 43 van de WBB wordt onder veroorzaker verstaan degene door wiens handelen een onderzoeksgeval of een geval van ernstige verontreiniging is veroorzaakt.

De bedrijfsmatige gebruiker

Een bevel, tot nader onderzoek bij een geval van ernstige bodemverontreiniging, wordt gericht tot degene die een zakelijk of persoonlijk recht op het grondgebied heeft waar de verontreiniging zich bevindt of de directe gevolgen daarvan zich voordoen. Dit geldt ook voor een bevel tot tijdelijke beveiligingsmaatregelen. Een vereiste daarbij is dat die rechthebbende het terrein tevens in gebruik heeft of heeft gehad in de uitoefening van een bedrijf.

De rechthebbende

De bevelen op grond van artikel 43 van de WBB kunnen ook worden gericht tot rechthebbenden, te weten de eigenaar of de erfpachter, van het grondgebied waarop zich de verontreiniging bevindt of de directe gevolgen daarvan zich voordoen.

Prioriteitstelling

Gezien de beperkte hoeveelheid financiële middelen die de provincie jaarlijks door het Rijk voor de uitvoering van onderzoeken en overheidssaneringen beschikbaar gesteld krijgt, is het noodzakelijk een goed gefundeerde prioriteitsvolgorde in de projecten aan te brengen.

Het belangrijkste element voor de bepaling van de prioriteitsvolgorde is in dit kader de bepaling van de prioriteitsvolgorde op basis van milieuhygiënische criteria. Hierbij wordt aangesloten op de urgentiesystematiek (Circulaire van 18 februari 1997, zie ook paragraaf 3.1.). Daarnaast wordt bij de prioriteitstelling zoveel mogelijk geanticipeerd op de dynamiek in het gebied.

Provinciaal fonds bodemsanering

In het verleden was er binnen de provincie Drenthe een Provinciaal Fonds bodemsanering. Hieruit werden rentelasten gefinancierd die voortvloeiden uit de voorfinanciering van projectkosten bij overheidsfinancieringen. Mochten zich in deze programmaperiode situaties voordoen waarbij voorfinanciering (op basis van maatschappelijke redenen) noodzakelijk is dan zal dit per geval aan GS worden voorgelegd.

2. Financiële paragraaf Meerjarenprogramma WBB, periode 2005-2009 in € x 1.000 op basis van indicatief budget van het Ministerie van VROM (inclusief BTW)

Programmering op basis van indicatief budget

Thema	Kosten en financiers						Totaal
	Rijk (WBB)	Rijk (anders)	Provincie (budgethouder)	Gemeenten	Europa	Markt/derden	
Doorloop prestaties 2002 tot en met 2004	-	-	-	-	-	-	-
Aanpak werkvoor- raad	250	-	-	-	-	-	250
Landelijke ontwikke- lingen (Beleidsbrief Bodem en Spoor 2 Landsdekkend beeld)	0	-	-	-	-	-	0
Provinciale regierol	100	-	-	-	-	-	100
Bodemsanering in landelijk gebied	2.454	-	83	242	-	1.181	3.960
Gebiedsgericht beleid	50	-	2	49	-	0	101
Projectgemeenten met milieuhygiënisch saneringscriterium NAVOS/nazorg/ beheersmaatregelen	1.292	-	35	104	-	-	1.431
Waterbodems	638	-	1	299	-	4.250	5.188
Gasfabrieken	6.000	-	108	1.566	-	7.876 *	15.550
Asbest	100	-	-	-	-	-	100
Inzet juridisch instrumentarium	-	-	-	-	-	-	-
Toezicht en hand- having	25	-	-	-	-	-	25
Kwaliteitsrol	50	-	-	-	-	-	50
BIO's	428	-	-	-	-	-	428
Totaal programma	11.467	-	232	2.311	-	13.307	27.317

* De bijdrage van derden bevat een eigen bijdrage van de provincie Drenthe van €1 miljoen.

Inhoudelijke beschrijving inspanningen/maatregelen tot meer marktfinanciering

Zie hoofdstuk 4

Is sprake van afwijking programma en indicatief budget? Beschrijf de 3 situaties

Zie hoofdstuk 4

Aanvullende prestaties met financieringsverdeling

Niet van toepassing

3. Financiële paragraaf Meerjarenprogramma WBB, periode 2005-2009 in € x 1.000 op basis van realistische programmering (inclusief BTW)

Realistische programmering

Thema	Kosten en financiers						Totaal
	Rijk (WBB)	Rijk (anders)	Provincie (budgethouder)	Andere gemeenten	Europa	Markt/derden	
Doorloop prestaties 2002 tot en met 2004	-	-	-	-	-	-	-
Aanpak werkvoorraad	250	-	-	-	-	-	250
Landelijke ontwikkelingen (Beleidsbrief Bodem en Spoor 2 Landsdekkend beeld)	0	-	-	-	-	-	0
Provinciale regierol	500	-	-	-	-	-	500
Bodemsanering in landelijk gebied	6.530	-	169	731	-	4.236	11.666
Gebiedsgericht beleid	150	-	10	45	-	45	250
Projectgemeenten met milieuhygiënisch saneringscriterium	400	-	11	168	-	21	600
NAVOS/nazorg/beheersmaatregelen	2.283	-	59	188	-	-	2.530
Waterbodems	1.458	-	-	606	-	4.200	6.264
Gasfabrieken	6.000	-	108	1.566	-	7.876 *	15.550
Asbest	150	-	-	-	-	-	150
Inzet juridisch instrumentarium	100	-	2	53	-	5	160
Toezicht en handhaving	25	-	-	-	-	-	25
Kwaliteitsrol	50	-	-	-	-	-	50
BIO's	1.400	-	-	-	-	-	1.400
Totaal programma	19.296	-	359	3.357	-	16.383	39.395

* De bijdrage van derden bevat een eigen bijdrage van de provincie Drenthe van € 1,5 miljoen.

4. Overzicht van jaarlijks benodigde uren en fte's per thema voor de periode 2005-2009

Overzicht benodigde uren en fte's

Thema's	Benodigde uren
Aanpak werkvoorraad (inclusief doorloop prestaties 2002 tot en met 2004, locaties in projectgemeenten, asbest en BIO's)	11.700
Provinciale regierol over bodemsanering:	1.871
1. Algemeen overleg over bodembeleid met onder andere gemeenten en specifiek over ISV	
2. Waterbodems	
3. Gebiedsgericht beleid	
4. Gasfabrieken	
NAVOS, nazorg en beheersmaatregelen	355
Juridisch instrumentarium	866
Toezicht en handhaving*	5.585 *
Kwaliteitsborging	462
Totaal aan activiteiten in uren	20.839

Benodigde fte's: 15,0**

* Thema wordt door de Productgroep Handhaving ingevuld gehouden.

** 1 fte komt overeen met 1.385 uur netto.

Overzicht functies

Functie	Aantal medewerkers
Coördinatie en beleid	3
Beleid/juridisch	3
Projectbegeleiding	1 + 3 tijdelijk
Applicatiebeheer/monitoring/Globis/geografisch informatie-systeem	1
Financiën	2
Beleids-/juridische ondersteuning	3
Handhaving	4

5. Overzicht mogelijke integrale projecten

Nieuw	Bodemsan. locatie	Omschrijving	Adres	PUP-regio	Landinrichtings-project	SGB	Bos en natuur	EHS	Infrastructuur	Onderhoud W&K	Nat./recr./div.ontw.
	165/001	Stortplaats	Ekelerberg Zuidwolde	Zuidwest	Beneden Egge		ja				
	005/002	Stortplaats	Annerstraat 16	Noordoost	Oude Veenkoloniën	Hunze					
	005/003	Stortplaats	Anloërweg Anderen	Noord		Hunze	Ja				
	005/004	Stortplaats	Molenwijk	Noordoost	Oude Veenkoloniën	Hunze					
	005/009	Onbekend	Annervensekanaal 87-91	Noordoost	Oude Veenkoloniën	Hunze					
	010/001	Stortplaats	Baggelhuizen Assen	Noord		Drentsche Aa en Elperstroom	Ja				
	010/005	Stortplaats	Project Graswijk	Noord	Laaghalen	Drentsche Aa en Elperstroom					
	010/006	Stortplaats	Graswijk	Noord	Laaghalen	Drentsche Aa en Elperstroom					
	010/021	Kleiduivenschietbaan	Witten	Noord		Drentsche Aa en Elperstroom	Ja				
	010/094	Stortplaats	Asserwijk 54 Assen	Noord		Drentsche Aa en Elperstroom	Ja				
	010/095	Stortplaats	De Vennen	Noord	Laaghalen	Drentsche Aa en Elperstroom					
	015/002	Stortplaats	Hooghalen/Hijken	Zuidwest	Laaghalen	Drentsche Aa en Elperstroom					
	015/006	Kievit	Hijkerweg Hooghalen	Zuidwest	Laaghalen	Drentsche Aa en Elperstroom					
	015/028		Bruntingerweg 13	Zuidwest		Oude Diep			Aanp. kruisp.		
	020/008	Stortplaats	Lemerweg Drouwen	Noordoost		Drentsche Aa en Elperstroom	Ja				
	020/010	Stortplaats	Jagerspad Westdorp	Noordoost		Hunze					"Waterrand o/h zand"
	020/011	Stortplaats	Eeserveld Borger	Noordoost	Odoorn	Hunze	Ja				
	020/012	Stortplaats	Zuiderdiep 60 Dr.mond	Noordoost	Kanaalstreek	Hunze					
	020/014	Stortplaats	Zeelandstreekje Dr.mond	Noordoost	Kanaalstreek						
	020/015	Onbekend	Glaslaan 29a Nw.-Buinen	Noordoost	Kanaalstreek						
	020/018	Stortplaats	Sleebosweg Westdorp	Noordoost		Hunze	Ja				
	020/022	Stortplaats	Wijk Douwernermond	Noordoost	Kanaalstreek	Hunze					
320/014	020/030	Vm. tankstation	Hoofdstr. 9 Buinerveen	Noordoost	Kanaalstreek						
	020/035	Onbekend	Zuiderdiep 63 Nw.-Buinen	Noordoost	Kanaalstreek						
	025/066	NAM	Katshaarweg locatie S313	Zuidoost	Schoonebeek						
	025/097	Onbekend	Esweeg 8 Erm	Zuidoost						2007	
335/005	035/005	Kleiduivenschietbaan	Diever	Zuidwest		Ruiner-, Vledder- en Wapserv. A		Verb.zone 18			
	035/009	Onbekend	Baeteweg Wapse	Zuidwest		Ruiner-, Vledder- en Wapserv. A					Beekdal Wapserveen
	045/001	Stortplaats	Burg. Legroweg	Noord				Verb.zone Zeijen-			
	045/007	Onbekend	Verlengde Boderdijk Eelde	Noord	Kavelruilproj. Peize	Eelder- en Peizerdiep					
	050/001	Stortplaats	Emmerschans	Zuidoost	Emmen Blok Noord						
	050/041	Kleiduivenschietbaan	Barger-Oosterveld	Zuidoost	Emmen Blok Zuid		Ja				
	050/045	Stortplaats	Wijk 2e Groene Dijk	Zuidoost	Emmen Blok Noord						
	050/046	Stortplaats	Wijk Oosten van Weerd	Zuidoost	Emmen Blok Noord						
	050/072	Vm. benzinstation	V. Vaart NZ 76 Erica	Zuidoost	Emmen Blok Zuid						
	050/073	Vm. benzinstation	Oosterdiep WZ 119 EC	Zuidoost	Emmen Blok Noord						
	050/084	Vm. benzinstation		Zuidoost	Emmen Blok Noord						
	050/120	Waterbodem	Oosterdiep	Zuidoost	Emmen Blok Noord						
	050/129	Scholtenkanaal OZ	Barger-Compasuum	Zuidoost	Emmen Blok Zuid		Ja				
	050/193	Garagebedrijf	Roswinkelerstr. 87 Rosw.	Zuidoost	Emmen Blok Noord				MUP 041	2005	
	050/195	Smederij/loodgieter	Europaweg 136 Nw. Sch.	Zuidoost	Schoonebeek						
	050/197	Vrachtautotankstation	Europaweg 244a Nw. Sch.	Zuidoost	Schoonebeek						
	050/211	Stortplaats	Westerdiep Emmer-Com.	Zuidoost	Emmen Blok Noord						
	050/213	Stortplaats	A'damse Aannemingsmij.	Zuidoost	Emmen Blok Noord						
	050/214	Stortplaats	Gat van Purit	Zuidoost	Emmen Blok Noord						
	050/215	Stortplaats	Deel A Oost Emmer-Com.	Zuidoost	Emmen Blok Noord						
	050/216	Stortplaats	Deel B West Emmer-Com.	Zuidoost	Emmen Blok Noord						
	050/218	Stortplaats	Grifterswijk Nw.-Dordrecht	Zuidoost	Emmen Blok Zuid						
	050/218	Stortplaats	Grifterswijk Baalwijk				Ja				
	050/218	Stortplaats	Nw.Dordrecht	Zuidoost							
	050/219	Stortplaats	Gat van Mees/Jansen	Zuidoost	Emmen Blok Noord						

Nieuw	Bodemsan. locatie	Omschrijving	Adres	PUP-regio	Landinrichtings-project	SGB	Bos en natuur	EHS	Infrastructuur	Onderhoud W&K	Nat./recr./div.ontw.
	050/220	Stortplaats	Viersprong Emmerhout	Zuidoost	Emmen Blok Noord						
	050/222	Stortplaats	Zandgat v. Eisen, W.veen	Zuidoost	Schoonebeek						
	050/236	Vm. bedrijfsterrein	Vaart NZ 98 Nw. A'dam	Zuidoost	Emmen Blok Zuid						
	050/237	Vm. bedrijfsterrein	Langedijk 11 Klazienaveen	Zuidoost	Emmen Blok Zuid						
	050/248	Vm. bedrijfsterrein	Splitting 40 Barg.Oosterv.	Zuidoost	Emmen Blok Zuid						
	050/249	Vm. bedrijfsterrein	Handelsweg 9 Barg.Oosterv.	Zuidoost	Emmen Blok Zuid						
	050/250	Vm. bedrijfsterrein	Splitting 149 Barg. Oosterv.	Zuidoost	Emmen Blok Zuid						
	050/255	Vm. bedrijfsterrein	Oosterdiep WZ 79 EmCom	Zuidoost	Emmen Blok Noord					2004	
	050/259	Vm. bedrijfsterrein	Kanaal N A 222 EmCom	Zuidoost	Emmen Blok Noord						
	050/288	Onbekend	Odoormerweg 80/81 Emmen	Zuidoost			Ja				
	055/001	Stortplaats	Schreierswijk	Noordoost	Kanaalstreek						
	055/002	Stortplaats	Dideldomweg Gasselte	Noordoost	Kanaalstreek		Ja				
	055/004	Stortplaats	Tweede Dwarsdiep	Noordoost	Kanaalstreek						
	055/009	Onbekend	Vaart 143 Gass.nijveen	Noordoost	Kanaalstreek	Hunze					
	055/011	Onbekend	Vaart 59-61 Gass.nijveen	Noordoost	Kanaalstreek				MUP 037	2007	"Oude Weer"
	055/012	Onbekend	Noordzijde 297 Gass.nvm	Noordoost	Kanaalstreek						
305/015	055/013	Onbekend	Noordzijde 107-109 Gnm	Noordoost	Kanaalstreek						
	060/002	Stortplaats	Wijk Roosien Gieterveen	Noordoost	Oude Veenkoloniën						
	060/004	Stortplaats	Tjassenwijk	Noordoost	Oude Veenkoloniën						
	070/006	Stortplaats	Wijkmeerboomweg HV	Zuidwest			Ja				
	070/013	Stortplaats	Wijk Riegshoogtendijk	Zuidwest	Zuidwolde Noord						
	070/015	Stortplaats	Wijken Pesserdijk	Zuidwest	Stuifzand						
	070/082	Stortplaats	Wijk C	Zuidwest	Stuifzand	Oude Diep					
	070/083	Stortplaats	Riegshoogtend.A Holl.Veld	Zuidwest	Zuidwolde Noord				MUP 085	2006	
	070/084	Stortplaats	Riegshoogtend.B Holl.Veld	Zuidwest	Zuidwolde Noord				MUP 085	2006	
	080/001	Stortplaats	Eenerstraat	Noord	Roden-Norg	Eelder- en Peizerdiep					
	080/004	Stortplaats	Wijk Hospitaall. Veenhuizen	Noord	Project Veenhuizen	Eelder- en Peizerdiep	Ja				
	080/005	Stortplaats	Wijk Esweg Veenhuizen	Noord	Project Veenhuizen	Eelder- en Peizerdiep	Ja				
	080/006	Stortplaats	Langeloo	Noord	Roden-Norg	Eelder- en Peizerdiep			MUP 017		
	080/007	Kleiduivenschiepbaan	Norgervaart	Noord	Roden-Norg	Eelder- en Peizerdiep				2016	
	090/001	Stortplaats	Exloo-Odoorn	Noordoost	Odoorn	Hunze	Ja				
	090/002	Stortplaats	Vm.locatie Zegwaard Exloo	Noordoost	Odoorn	Hunze					
	090/004	Stortplaats	Modderwijk Valthermond	Noordoost	Kanaalstreek						
	090/017	Benzinestation	Zuiderdiep 408 Valthermond	Noordoost	Kanaalstreek				MUP 039	2004	
	090/020	Waterbodem	Odoornersijtak Od.veen	Noordoost	Odoorn	Hunze					
	095/001	Kleiduivenschiepbaan	Oosterhesselen	Zuidoost		Mars- en Westerstroam	Ja				
380/007	100/008	Opslag olie paardstal	Westerd 9 Peize	Noord	Kavelruilproj. Peize	Eelder- en Peizerdiep					
	105/002	Stortplaats	Steenbergerveld	Noord	Roden-Norg	Eelder- en Peizerdiep					
	105/003	Stortplaats	Rodervaart/Roderwolde	Noord	Roden-Norg	Eelder- en Peizerdiep	Ja				
	105/004	Stortplaats	Roderesch	Noord	Roden-Norg	Eelder- en Peizerdiep					
	105/009	Stortplaats	Korte Wijk, Nietap	Noord	Roden-Norg	Eelder- en Peizerdiep					
	105/010	Stortplaats	Vagevuurselaan	Noord	Roden-Norg	Eelder- en Peizerdiep					
	110/005	Stortplaats	Balloërweg Ballo	Noord		Drentse Aa en Elperstroam	Ja				
	115/002	Stortplaats	Pesse	Zuidwest	Stuifzand	Oude Diep					
	120/001	Stortplaats	Berghuizen	Zuidwest	Ruinerwold-Koekange						
	120/002	Stortplaats	Leysloot Hesselterweg	Zuidwest	Ruinerwold-Koekange						
	125/005	Stortplaats	Gat van Reef	Zuidoost	Schoonebeek			Verb.zone 27			
	125/008	Scado-terrein	Schoonebeek	Zuidoost	Schoonebeek					2005	
	125/012	Gedempte wijken	Schoonebeek	Zuidoost	Schoonebeek						
	125/018	Benzinestation	Europaweg 164 Schoonebeek	Zuidoost	Schoonebeek						

Nieuw	Bodemsan. locatie	Omschrijving	Adres	PUP-regio	Landinrichtings-project	SGB	Bos en natuur	EHS	Infrastructuur	Onderhoud W&K	Nat./recr./div.ontw.
	125/027	Meetstation 8	Nieuw-Schoonebeek	Zuidoost	Schoonebeek						
	130/001	Stortplaats	Heirweg Sleen	Zuidoost		Mars- en Westerstroom			MUP 032-035	2025	
	135/003	Stortpl. Norgervaart	Norgervaart	Noord		Eelder- en Peizerdiep			MUP 015	2013	
	135/004	Vloevelden	Scholten-Honig	Zuidwest		Ruiner-, Vledder- en Wapserv. A	Ja				
	140/001	Stortplaats	Vledderlande	Zuidwest		Ruiner-, Vledder- en Wapserv. A					Beekdal Wapserveen
	145/006	Stortplaats	Bondweg Tynaarlo	Zuidwest		Drentsche Aa en Elperstroom	Ja				
	150/001	Stortplaats	Sleendiek Orvelte	Zuidwest		Oude Diep		Beekdalverb. B4			
	150/006	Stortplaats	Beilerstraat 24 Beilen	Zuidwest		Oude Diep				2008	
	150/007	Stortplaats	Orvelterstraat Orvelte	Zuidwest		Oude Diep	Ja				
	150/017	Benzinestation	Verl. Middenraai 45 Nieuw-Buinen	Zuidwest		Oude Diep		Verb.zone 24			
	155/001	Stortplaats	Koekangerdwarsdijk	Zuidwest	Ruinerwold-Koekange	Oude Diep					
	155/005	Stortplaats	Koekangerveld	Zuidwest	Ruinerwold-Koekange						
	155/009	Onbekend	Prof. Blinckweg De Wijk	Zuidwest		Reest		Beekdalverb. B8			
	165/001	Stortplaats	Ekelenberg	Zuidwest	Beneden Egge	Reest					Recreatieontwikkeling
	165/002	Stortplaats	Zuidema	Zuidwest	Zuidwolde-Noord	Oude Diep					
	305/003	Stortplaats	Nijlanderstraat Rolde	Noord		Drentsche Aa en Elperstroom	Ja				
	305/008	Stortplaats	Kalkamperweg Gieten	Noordoost		Drentsche Aa en Elperstroom	Ja				
	305/011	Stortplaats	Veenakkers 38-42 Gieterv.	Noordoost	Oude Veenkoloniën						
	315/013	Stortplaats	Padding Koekange	Zuidwest	Ruinerwold-Koekange						
	315/014	Stortplaats	Koekangerwijk	Zuidwest	Ruinerwold-Koekange						
	315/015	Stortplaats	Nijmeijer	Zuidwest	Ruinerwold-Koekange						
	320/024	Stortplaats	Wijken Nieuw-Buinen	Noordoost	Kanaalstreek						
	320/027	Stortplaats	Schoonloërstr. Westdorp	Noordoost		Hunze	Ja				
	320/030	Stortplaats	Zuiderdw.pl. 19-20 Valtherm.	Noordoost	Kanaalstreek						
	320/031	Stortplaats	Zuiderdiep 58 Nw.-Buinen	Noordoost	Kanaalstreek						
	320/033	Stortplaats	Zuiderdiep 54 Drouwm.	Noordoost	Kanaalstreek						
	320/034	Stortplaats	Oldenburger Zuiderdiep 60	Noordoost	Kanaalstreek						
	320/055	Kolenhandel	Exloërkijl Z 28 2e Exloërm.	Noordoost	Kanaalstreek						
	345/006	Stortplaats	Stortven Koffiedik	Noord		Eelder- en Peizerdiep		Verb.zone 25			
	350/011	Stortplaats	Radiosterrenwacht Hoogh.	Zuidwest	Holmers Halkenbroek	Drentsche Aa en Elperstroom	Ja				
	350/016	Kleiduivenschietbaan	Emelangen Wijster	Zuidwest		Oude Diep		Verb.zone 15			Esdorpenproject
	350/019	Stortplaats	Boswachterij Hooghalen	Zuidwest		Drentsche Aa en Elperstroom	Ja				
	350/020	Stortplaats	Stortven Zwiggelte	Zuidwest		Drentsche Aa en Elperstroom	Ja				
	350/021	Stortplaats	Bosweg Hoogersmilde	Zuidwest		Ruiner-, Vledder- en Wapserv. A	Ja				
	380/009	Stortplaats	Stortpl. achter begraafplaats	Noord	Roden-Norg	Eelder- en Peizerdiep					
	380/011	Stortplaats	Tonckersvaartje Westervelde	Noord		Eelder- en Peizerdiep	Ja				
	070/019		Noordscheschut	Zuidwest							Wonen in grond r.o.

6. Afkortingenwijzer

BIO	bijzonder inventariserend onderzoek
Bo	Productgroep Bodem
DLG	Dienst Landelijk Gebied
EG	Europese Gemeenschap
EHS	ecologische hoofdstructuur
EU	Europese Unie
fte's	formatie-eenheden
Globis	Geografisch landelijk overheidsbodeminformatiesysteem
GS	gedeputeerde staten
IPO	Interprovinciaal Overleg
ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
MC	maatschappelijke criteria
NAVOS	nazorg voormalige stortplaatsen
POP	Provinciaal omgevingsplan
RW	Productgroep Ruimte en Water
SBB	Staatsbosbeheer
SEB	saneringen in eigen beheer
SGB	Subsidieregeling gebiedsgericht beleid
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodemsanering
TCB	Technische Commissie Bodembescherming
TJSW	Tienjarensценario waterbodems
VROM	Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
Wav	Wet ammoniak en veehouderij
WBB	Wet bodembescherming

ab/jh/coll.

F:\PRODUCT\FG\CTB\Huisstijl\Meerjarenprogramma Wet bodembescherming 2005-2009.doc

